

B'NAI B'RITH SZEMLÉ

BCU Cluj

T A R T A L O M

Dr. Weiss Sándor tv.: Atmoszférát kell teremtenünk. — IDEE: Kulturbund deutscher Juden — und was er sein sollte. — Max Brod jubileuma: Ligeti Ernő tv.: Max Brod ötven éves. — Leichtmann Andor tv.: A Reubeni írója. — Die Beratungen der Arbeitsgemeinschaft der Transsylvanischen BB-Logen. — Br. Georg Haller: Warum wir für die Zusammenarbeit der Logen des Distriktes eintreten. — Zsidó Világ: Szabó Imre tv.: Az újabb német antiszemitizmus okai. — Dr. Ligeti Sándor tv.: Megalakult Clujon a „Pharos“ zsidó írók könyvkiadóvállalata. Liffen — 60 éves. — Külföldi BB-élet.

INHALT :

Br. Dr. Alexander Weiss: Wir haben eine Atmosphäre zu schaffen —
IDEE: Kulturbund deutscher Juden — und was er sein sollte. — Br.
Ernest Ligeti: Max Brod — 50 Jahre. — Br. Andor Leichtmann: Der
Verfasser des „Reubeni“. — Die Beratungen der AG der transsylv.
Logen. — Br. Georg Haller: Warum wir für die Zusammenarbeit der
Logen des Distriktes eintreten. — Br. Imre Szabó: Die Ursachen des
neuen deutschen Antisemitismus. — Br. Dr. Alexander Ligeti: Die
Gründung einer Verlagsunternehmung der jüdischen Schriftstellen in
Siebenbürgen. — Lilien. — 60 Jahre. — Aus anderen Distrikten.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Kézirat gyanánt

ATMOSZFÉRÁT KELL TEREMTENÜNK

Irta: Dr. WEISS SÁNDOR tv., Cluj.

Mint minden életképnek, úgy a zsidókérdésnek és az antiszemitizmusnak is megvannak a maguk immár közhasználatává vált szavai és mondatai. Ime:

Palesztina és a cionizmus a zsidókérdés egyetlen megoldása...

Az asszimiláció megölte a zsidó önérzetet...

Át kell rétegezni a zsidó foglalkozási ágakat...

Az antiszemitizmus nőttön-nő s már csak rövid idő kérdése, hogy itt is mindent beborítson...

Cselekedjünk, amíg nem késő...

Csak, ha ég a házunk, akkor cselekszünk...

A zsidó nem kollektív teremtmény, nem tudunk összetartani...

Mindig okosabbak vagyunk, mint a többiek, s ezért vagyunk fegyelmezetlenek... BCU Cluj / Central University Library Cluj

Csupa igazság, amelyeknek sürü ismételtetése már kezdené elkoptatni a fonetikájukat? Nem fognak meg, nem ráznak fel és így tetterre is alig serkentenek már ezek az igazságok? Vagy az egyéni napi élet küzdelmei és elfoglaltságai úgy lekötik az ideget és agyvelőt, hogy — egyetemes érdekeinkkel pedig törődjék más — ezzel nyugtatjuk meg fáradt lekiismeretünket?

Tudjuk, hogy a Palesztina-járulékokat évenként már régóta fizetjük sokan, mormoljuk is naponként a Palesztina-konjunktúra számadatait és a narancsot szeretnők Európában a hármass fejkvótáról ötvenre felemelni, mint Amerikában. Szeretjük is a távolból azokat a zsidókat, akik odamessze élnek. De ittközel, magunk között érzelmeinkkel és közös érdekeinkkel vajjon rendben vagyunk-e? Vajjon a veszélyektől terhes időkben megtanulunk-e végre biztatóan egymás szemébe nézni, a szívek dobogását elszűrőkült igazságaink áttüzesítésével egyazon ritmusra tudjuk-e hangolni, s ráeszmélünk-e, hogy az érdekközösségért cselekedni is kell!

Ugy irom ezeket a sorokat, mintha Rendünk nemes tradícióktól enyhén befolyásolt és emelkedett légköre venne körül, tisztultabb érzelmek rezdülésének átengedve magamat és így a profán józan-ságtól pillanatra elfordulva.

Igazságaink, mint lyukat kapott lapdák, laposra esve, életjá-

tékra alkalmatlanul feküsznek előttünk, Hogy levegőtől, lélektől kiduzzadjanak, erők és kézből-kézbe adásnak ismét megfelelőek legyenek, ahhoz nekünk, a Rend tagjainak kell elsősorban segítségül jönnünk. Nekünk programmatikus ideáljaink vannak, mi ezek szolgálatára vállalkoztunk, ne szégyeljük tehát, hogy felnőtt létünkre hiszünk is bennük. Ignotus mondja valahol, „ha a gyerekek tudnák, hogy a felnőttek milyen gyerekek, sokminden másképen volna“. Azonban ne csak érzékenységünkben és hiúságunkban legyünk a gyerekekhez hasonlóak, de lelkesültségünkben is. Saját magunk iránt, gyöngéink iránt életünk végéig megőrizzük ifjú érzékenységenket, de közös eszméink, talán utópista, de nagyvonalú végcéljaink iránt gyorsan elfásulunk, s míg önmagunk iránt — legközelebbi lévén is hozzá — szívünk változatlanul és hevesen érez, ugyanakkor a közösségi gondolatok, a népi veszélyekkel szemben felnőtt józan-ságunkat, kételyeinket, végeredményben pedig bíráló agyunkat, a hideg és szenvtelen ész állítjuk sorompóba.

Hiszen kell a józan-ság, cselekednünk csak eszünk szerint szabad!

De hinnünk, eszméinket szolgálnunk, igazságainkat fénnel és érzéssel telíteniünk és gömbölyűre duzzasztanunk, ehhez érzés, szívünk gyerekes, primitív, tehát maradéktalan érzésvilága is kell. Valóban hiszem, hogy a zsidó kollektív örömök hazája csak Palesztina lehet ma. De miéink a fájdalmak, a veszély kollektivitása! Nyissuk meg hát érzéseinket is a veszélyek előtt, hadd tudjon a szív a bajra ráérezni, melyről azt szoktuk józankodva remélni, hogy előbb szomszédainkat, vagy barátainkat érheti...

Ha tuloznám fentebb a józan-ságot, vagy kételkedést a közeledő veszélyben, ez sem lehet mentség önmagunk és a történelmi felelősség számára. Az okoskodó közöny, vagy a henye késlekedés éppoly bűn ma, mint a kihívó cinizmus. Így is, amúgy is, feltároz-nunk kell lelki összetételünkben. Irjuk le és vessük el magunktól az álló és szokványos társadalmi-létharc rekvizitumait és ébredjünk végre szívünkkel is tudatára annak, hogy magunk és népünk a szociális és mozgó harc rendkívüli, kilapasztalatlan és legveszélyesebb szakaszában vagyunk. Az ellenfelek, (ha tetszik: az ellenségek) hadállásai nem stabilak, a harcmodor változatos és találékony, ma szemben, holnap oldalról, felülről és alulról támadnak ránk és nincs erkölcsi fékje a harc eszközeinek. Legközelebbi jövőnk vált így bizonytalanná.

Fel a szívekkel tehát! Szálljunk magunkba és tegyük legjobb érzéseink napi problémájává közös sorsunkat. Foglalkozzunk vele komolyan, szeretettel, ahogy az ember azt legszűkebb családi körében tenni szokta. Ha gyermekem vizsgál-gondja az én gondom is, ha jódozom, beoltatom, ha elbukva felvérezi magát, irányítom lépteit észrevétlenül, de mégis határozottsággal, ugyanakkor vajjon a nagy család iránt ne tudna érezni ugyanaz a szív ugyanolyan aprólékos és remegő gonddal?

Ha a probléma azután az enyém is, a tied is, ha minden egyes

foglalkozik vele, megforgatja önmagában, megbeszéli a családjával, a barátjával, a másik, a harmadik is ezt teszi, kis körök, majd nagyobbak rendszeresen és szívvél-szeretettel foglalkoznak vele, előbb-utóbb szinte valamennyien hozzászóródunk és lassan-lassan kialakul a kérdéshez szükséges atmoszféra, — ahogy mondani szoktuk — az a zsidó közszellem, amelytől a szükséges cselekedetek is több bizonyossággal elvárhatók és amely kitenyészti és melegével állandóan talpon tartja és serkenti azokat, akik a sorstól a vezető munkára vannak elhivatva.

A Palesztina-eszmény ettől még fennen ragyoghat és kell is, hogy ragyogjon. Palesztina az ideál, amellyel a földretíport zsidó ismét a kulturnépek érzelmi és politikai nivójára tud felemelkedni. De ennek az egy-két generációnak a realitása mindenütt az adott államkeret. Az eszményeinkben is meg kell tehát őriznünk a valóságnak ezeket a kereteit.

KULTURBUND DEUTSCHER JUDEN — UND WAS ER SEIN SOLLTE

Von: IDEE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Im grossen Ringen der Nationen un ein vermeintliches Glueck auf Erden und um den Platz unter der Sonne, — vielleicht auch um den Vorrang am Fleischtopf, erfand man die schoenen Worte mit denen man sich ueber den unersetzlichen Verlust eines Gatten oder eines Sohnes hinwegtroestet, durch die man sich ueber die ungleichen Opfer, die das Vaterland von seinen Kindern forderte, betaeuben sollte: „soiz gab ich ein teures Haupt dem Vaterland.“

Allerdings war das noch zu der Zeit, als Dehmel „Deutschlands Fahnenlied“ sang: „Lieb Vaterland, Mutterland, Kinderland wir schworen's dem Kaiser in die Hand“. — Diese Fahne ist vergessen, der Schwur ist verhallt, es gibt keinen Kaiser mehr, der sich daran zu erinnern brauchte und auch die Opfer werden nicht mehr mit der gleichen Waage gewogen. Benno Elkan's wundervolles Frankfurter Denkmal der Gefallenen Kinder, um die eine Mutter (das Mutterland) trauert, musste verschwinden, weil das neue Losungswort jetzt schon heisst: eine deutsche Mutter trauert nicht, wenn ihr Kind fuers Vaterland stirbt.

Gefuehle haben, bleibt juedische Eigenschaft. Auch Gefuehle zu bergen. „Ein Vater liebt seine Kinder, — schreibt Werfel im „Paulus unter den Juden“ — aber es wird ihm nicht leicht, seine Liebe zu zeigen. Denn jedes Vaters Liebe schaemt sich. So klingt seine Stimme rauh den Kindern und ist doch nur verschämtes Lieben.“ Diese Gefuehle sind nationale, oder wenn wir's mit einem heute populær gewordenen

Ausdruck besagen wollen: Rassen-Eigenschaften. Vielleicht aber nur anerzogene, durch die ethische Grundlage der Erziehung eingefleischte Eigenschaften, die sich im Laufe der leidenserfüllten Jahrtausende zu einer Tradition verdichteten. Die **Ahnenmutter Ruth** gibt dem kaempfenden, mit sich selbst ringenden **David** die Worte auf dem Weg: **sei treu!** — Und David weiss nicht ob er seinem Glauben, seinem Volk oder sich selbst treu sein soll. Er wird **allen Dreien** gerecht und damit zum Symbol des juedischen Glaubens, des juedischen Volkes und der juedischen Individualität zugleich. Das war **seine Dreieinigkeit** und sein Schicksal.

Treue und Tradition bleibt das Schicksal des juedischen Volkes. Die aus Deutschland nach dem Osten vertriebenen Juden bewahren die deutsche Sprache und nach Jahrhunderten werden sie Vorposten und Vorkaempfer deutscher Kultur und deutscher Wirtschaft, die aus Portugal vor Jahrhunderten ausgewanderten Juden bilden noch heute in Amsterdam eine gesonderte Gemeinde und die aus Spanien vor 450 Jahren vertriebenen Juden, die sog. Spaniolen haben die Sprache reiner als das Mutter-Land selber, wie ein ihnen anvertrautes, kostbares Kleinod behuetet.

Pflichtgefuehl ist neben Tradition die in der Treue verankerte Eigenschaft dieses „von Gott erkorenen Pruegelknaben, an dessen Duerleibe Er ewig sein Gottum allen anderen Voelkern einpeitseth“ — —:

Abischal: Wir sind **erwacht**.

David, (in Zorn und Hohn auflachend):

Bist dus?! — Narr!

Nur, solange du

Zu tausend schweren Pflichten **selbst dich** wählst —

Bereit, dich hinzugeben, wenn es ruft...

So lang: „Erwacht“ —

und keinen Atem laenger!

(Beer-Hoffman: David.)

II.

Aus den Truemmern jener Kulturarbeit, die deutsche Juden an der nationalen deutschen Kulturleistung mitschaften, unter denen Namen wie Heine, Börne, Mendelssohn, Liebermann, Kerr, Rathenau, Balin, Wassermann figurieren, wurde der **Kulturbund deutscher Juden** gerettet, Dr. **Singer**, der Leiter der deutsch-juedischen Kulturbewegung will „aus einer Gemeinschaft, von der Not gequemt, ein Gemeinschaft der schaffenden Arbeit“ entstehen lassen. Wir haben — sagt er nicht ohne Stolz, — aus der Einsamkeit herausgefunden und sind eine wahre Gemeinschaft dankbarer, hoffnungsfreudiger, im Gottgefuehl geeinter Menschen geworden, wir **Juden in Deutschland**, wir **deutschen Juden**.

Elfriede **Bergel-Gronemann** sagt: „Es zeigt, dass unsere so tief getroffene Gemeinschaft noch immer die Kraft in sich traegt, ueber alle seelische und materielle Not hinweg sich zu ueberzeitlichen und uebermateriellen Bezirken zu erheben, dass wir der Wucht der Tatsachen **etwas Geistiges** entgegen zu setzen haben“... „Die Tragik des Erlebens hat uns aufgelockert, hat **Verschuettetes in uns freigelegt**“... „Ein neuer Ernst ist ueber uns gekommen“...

Viele von uns, denen Judesein bis dahin nichts mehr war als peinliche, moeglichst ignorierte Zufaelligkeit und denen es urploetzlich zu unentrinnbarem Schicksal wurde, sehnen sich nach einem Verstehen dieses Schicksals.

Der s. w. Grosspr. O. — Rabbiner Leo Bäck entdeckt, dass „wir deutsche Juden schwere, entscheidende Zeiten bestehen werden, wenn wir es begreifen und erfassen, was unser Eigenes und Inneres, welches unsere Kultur ist.“ „Aus der Not kultureller Isolierung zu der Tugend des Zusammenhaltens vorzustossen“, „dass wir betont juedisch denken, fuehlen und handeln, ohne an Verbundenheit mit deutschen Kunst und Geisteswert zu verlieren.“ (Kurt Singer.)

Diese Verbundenheit klingt ueberall durch; die deutschen Juden wollen deutsch sein und deutsch bleiben, sie wollen sich auch der Schicksalsverbundenheit nicht losloesen. Wer sie aus diesem Milieu herausfuehren wollte, wer sie aus diesem Zustand zu erretten versuchte, stiess auf den heftigsten Widerstand ihrerseits, wie der Fremde der in einer wohlgemeinten Absicht ein schlechtbehandeltes Kind den Eltern zu entreissen versuchte, das Kind unerwartet auf seiten der Eltern faende.

Julius Bab meint „die unvermeidlich gewordene ghettoartige Form mit einem Gehalt zu erfuellen, der uns fuer immer vor der Enge, der Verarmung des „Ghetto“ sichert“. „Aber die klassischen Schoepfer Deutschlands und der Welt werden weiter massgebend fuer unser Theatererlebnis bleiben.“

Die unvermeidlich gewordene ghettoartige Form, darf nicht zu einem wirklichen Ghetto ausarten, sie muss ihre Zugehoerigkeit zu der Schicksalsgemeinschaft mit dem deutschen Vaterland wahren und muss trotzdem betont juedisch werden. Aus diesem Zwitterding ein Ganzes, Einheitliches zu schaffen, stoesset auf viele Hindernisse, ist aber etwas Erzwungenes, wie der Rueckzug nach einer verlorenen Schlacht in der man sich von den eigenen Haupttruppen verlassen, ja sogar verfolgt sieht und die eigene Treue doch nicht aufgeben will. Man fuehlt sich auf Posten gestellt, die nicht aufgegeben werden duerfen und in der man ausharren will und auch auszuhalten muessen glaubt, weil Treue kein lehrer Wahn ist, weil dieses Schicksal wieder Maertirtum foerdert, und weil Geschichte und Geschicke sich im Judentum, — besonders in diesem Punkt, — so oft wiederholten.

„Die Vorstellungen von Heimat und Heimweh durchziehen das aelteste und neue juedische Schrifttum staerker als jedes andere.“ „Es scheint das Heimweh als bewusste Gefuehlsform eine juedische Erfindung — genau wie das Fernweh. (H. Sinsheimer.)

Ambivalenz beherrscht die Geistes- und Gefuehlsstroemungen der heutigen Juden in Deutschland. Sie ziehen sich in ihre Familie zurueck und pochen ganz leise, verschrocken und eingeschuechtert auf ihr Recht zu leben und wirken zu duerfen, auf ihre Vergangenheit und Tradition, ihr geistiges Erbe nicht aufgeben zu muessen. „Wo uns von Menschen her Leid geschieht, da haben wir keine bessere Troestung als die durch die dramatische Kunst! Sie heilt uns durch den denkbar feinsten Betrug“. (Fritz Reiter.)

„Die Familie ist — schreibt Georg Hermann — wie ein Ofen. Im Sommer ist er saukalt und man stoesset sich ewig dran. Aber im Winter, wenn's draussen und in uns kalt wird, dann wissen wir erst was wir an ihm besitzen.“

Es ist ein leiser Schrei. Es ist ein Hilferufen. — Kein Ankerlicht, kein Ketten-Zerbrechen. Es ist ein Rueckzug nach verlorener Schlacht, in der man sein bestes gegeben hat.

III.

Die Kulturarbeit liegt in guten Haenden. Sie holen Vieles aus dem unerschöpflichen Born, aus dem bis nun zu Gunsten der deutschen Gesamtnation geschöpft wurde. Wurde den deutschen Juden versagt mit immervollen Haenden geben zu dürfen, so muss heute eine neue Organisation dafür sorgen, dass die schöpferischgeberische Taetigkeit nicht versiege, nicht verkuemmere. Und diese Juden sind auch insofern Deutsche, als sie vorzueglich zu organisieren verstehen. Sie haben natuerlich nicht alle Geeigneten, nicht die Volkentwickelten, nicht immer die Traeger weltbekannter Namen zur Verfuegung, denn viele unter ihnen leben im Ausland, manche mussten umsatteln, andere zogen sich freiwillig zurueck, aber die Geberlust versiegt nicht und an Talenten fehlt es auch nicht; neuen Talenten werden die besonderen Verhaeltnisse Moeglichkeit zur Entfaltung bieten.

Einige Namen und Vortraege aus dem Gebiet der Geisteswissenschaft, der Kunst und der Litteratur geben uns Zeugnis dafür ab, was schon bisher geleistet wurde und was noch geleistet werden wird.

Arthur Eloesser der bekannte Aesthetiker sprach ueber „Heine in der deutschen Romantik“, ueber „Vergessene juedische Dichter“, „Zum Gedaechnis Jakob Wassermann“, ueber „das Geheimnis der Schauspielkunst“. Julius Bab, dessen Vortraege, Ibsen-Kritiken und litterarische Schriften zum Durchbruch der modernen Buehnenkunst und der Dramenlitteratur Wesentliches beigetragen haben, bringt eine Vortragsserie unter dem Titel „Blick ueber die Weltlitteratur“. Prof. Julius Gutmann ueber Maimonides, ueber „Glaube und Gesetz im Judentum“, Prof. Max Osborn ueber „die ersten juedischen Kuenstler in Deutschland“, „Rembrandt und die Juden“, „Josef Israels“, „Alte und neue Kunst in Palaestina“ — Rabbiner Dr. Max Wiener: Aufklaerung und Romantik im Judentum; — Rabb. Dr. J. Prinz: Einfuehrung in das Judentum etc. etc.

Gedichte moderner juedischer Dichter und Dichterrinnen ergaenzen die Reihe dieser Vortraege. Konzerte unter Leitung Joseph Rosenstocks bringen vorsatzgemaess neben Werken juedischer Komponisten, wie Mendelssohn, Offenbach, Bizet, Mahler, Schoenberg, Milhaud, — die Klassiker der Musik: Beethoven, Mozart, Haydn, Brahms und Haendels, „Judas Maccabaeus“.

Die Leistungen der Theatergruppe zeugen noch von einem Kampf mit Problemen, die teils in der Natur der Dinge liegen und teils den Anfangsschwierigkeiten zuzuschreiben sind. Sie zeugen von jener Ambivalenz im doppelten Sinn: von dem der Gefuehle und dem der Wirklichkeit. Was kann man, was darf man, was soll man auffuehren. Natuerlich mit Abstreifung der von der Buehne bisher zu sehr unterstrichenen Salonmaessigkeit, aber auch der Groteske des typisch-juedischen.

Lessing's „Nathan der Weise“ wurde zum Paradestueck. „Buehnenfaehig, salonfaehig“. — Gegen Lessing kann auch seitens Johst, Bronnen oder Ewers nichts eingewendet werden. Oder doch? Sie finden es zu aufdringlich, pretenzioes, dass man ihnen ihre eigenen Klassiker vor die Nase haelt. Und noch dazu „diesen Freimaurer!“ Den „Lore-

lei: „Dichter kann man verzeugen und das Gedicht in den Schulbuechern zu einem „Volkslied unbekannter Herkunft“ stempeln; mit Lessing ist das nicht zu machen, mit dieser Einstellung ist schon rein nichts anzufangen.

Ein Fragment von Grillparzer: „Esther“, war ein weiterer Versuch auf diesem Weg, doch ist dieses Stueck nicht buhnenfaehig und auch nicht fertig. Eher war es eine schoene Geste, dieses Stueck in der Regie des derzeit im Reich lebenden grössten Spielleiters, Fritz Jessner's herauszubringen. Schnitzlers „Paracelsus“, „Der Dieb“ von Bernstein bleiben Stuecke juedischer Dichter und nicht eben die Besten, knuepfen aber auch nicht unmittelbar an den sonst so vorzeuglich erwaelhten Themenkreis des Kulturbundes, an Ibsens „Wildente“ fuegt sich dann schon gar nicht mehr in diesen Rahmen ein.

Es ist mithin typisch, dass das Theater fuer den Anfang zunaechst blos der Aufgabe gerecht werden konnte juedischen Schauspielern Brot zu geben, einem juedischen Publikum „Kulturersatz“ zu bieten, — nicht aber aus juedischem Geist geborene Werke und solche die dem juedischen Volke und der menschlichen Wahrheit Gerechtigkeit widerfahren lassen, zu bringen.

Es kommt dabei wahrlich nicht darauf, an, dass nur gerade juedische Schriftsteller zu Worte kommen. Wir denken an Hofmannsthal, Schnitzler, Fulda, Molnár u. s. w. und wollen auch gerne auf Henry (auch Max) Bernstein verzichten; auch lohnt es nicht Schalom Asch's Erstlingswerk „Der Gott der Rache“, Tschirikows „Juden“ oder Heyermanns „Ghetto“ aus der Vergessenheit hervorzuzerren. Aber Hebbel ist gross, wahr und echt, — er ist auch deutscher Klassiker, und Vater der neuen deutschen Drama-Litteratur. Er ist noch nicht „gewesen“ und ist nicht verwesen.

Im Jahre 1899, schrieb Alfred Kerr ueber „Herodes und (der Macabäer-Tochter) Mariamne“ dass Herodes „in einer Welt lebt, wo das Menschentum mit den Fersen ins Antlitz geschlagen wird, wo das Raubtier Rom das Blut der Erde aussaugt, wo sich der letzte Judenkoenig mit aller verbissenen, schlaunen Erniedrigung des stolzen Herzens noch gerade halten kann“. Heute kommt uns das wesensnahe, — und die Worte Hebbels die einen Ewigkeitszug haben, klingen uns aus „Judith und Holofernes“ nochmals entgegen: Ein Judenmaedchen, die alles, sich selbst hergibt, ihren Eckel gegenueber dem Unreinen, dem Blutsauger und Massenmoerder ueberwindet, Liebe heuchelt und weiss, dass sie dem Feinde entgangen, den Widerwillen der Eigenen nicht ueberwinden wird koennen, und im Urwesenszug sogar frigid ist, — sie ist die wahre Maertyrerin einer Ueberzeugung, eines Glaubens, — als Beispiel zu gross fuer uns und unsere Zeit, — Froestelt es jemandem vor solchen Vorbildern? — Oder glaubt man ein Idol vor Beschmutzung schuetzen zu muessen?!

Und wo bleibt Andrejew Leonids „Anathema“? Des braven David Leisers trauriges Schicksal, die Geschichte der geerbten unzähligen Millionen die David Leiser niemals besessen, jedoch bis zum letzten Brocken, und noch darueber hinaus verschenkt hat: um Schmerzen zu lindern, um Traenen zu wischen, um Wehen zu stillen, — bis man ihn steinigt weil er nichts mehr zu geben hat! Vorher muss David Leiser aber noch die Tragik entarteter Kinder durchkosten. Beides sind typisch, juedische Tragoeidien.

Und juedische Tragoeidie ist Franz Werfels „Paulus unter den Juden“. Ein verzweifelter Schrei: ein Schicksalswendendes Geschehnis

noch einmal zu ueberpruefen, den gegen ein ganzes Volk veruebten Justizmord rueckgaengig zu machen. Der verstaendige, tiefblickende Patriarch Rabbi Gamaël, der seine Schueler, besonders seinem treuesten, bravsten Saulus sehr zugetan ist und ihm so gerne verstehen moechte, selber aber von Intoleranz umgeben wird, versucht den Messias als Idol zu erklären, die Idee des **Ewig-Kuenftigen** in die Seele seiner Juenger einzupregen, die sich bis zu ihrem letzten Blutstropfen Juden nennen (und noch lange hernach nennen werden); — aber von Zweifeln seiner Seele gepackt, von der Umgebung missverstanden, von Saulus zum Richter just ueber jene Fragen erhoben, in die er nicht entscheiden kann, weil er nicht entscheiden darf, — bricht er zusammen.

So wird der Zusammenbruch des Patriarchen Rabban Gamaliel zum Ausgangspunkt eines Justizvergehens einer WeltEinstellung fuer alle Zeiten, wenn frei gewordene Energien, wenn unbezuehmliche „Elemente“ Bettaetigung oder Ablenkung haben muessen.

Schmerzhaft vermissen wir das **Beste** was auf diesem Gebiete, auf dem Gebiete der juedischen Schicksalstragoedien bisher geschaffen wurde, was sich ueber alles was aus diesem Themen-Kreis geschoept wurde, erhebt, hehrer, geistiger, erhabener ist, ein Stueck ideologischen Inhaltes, voll verborgener Schoenheiten, schicksalsbestimmend fuer das juedische Volk, ihrer **tragenden** Rolle fuer die es auserkoren wurde (in diesem Sinne, fuer das Tragen unertraeglicher Lasten „auserwaehlt“) und fuer ihre Ethik. Und dieses Stueck in Versen geschrieben, ist ebendeshalb oder trotzdem buenhuenftig. Es ist das als Vorspiel gedachte Drama zur „Historie von Koenig David“: gedachte „**Jaákobs Traum**“ von Richard Beer-Hoffmann.

Esau und Jaákob stunden als Traeger zweier Ideologien: **auch damals** einander gegenueber und **auch damals** musste der geistigere der Beiden sich vor den Natur- und Kriegermenschen in die Berge zurueckziehen und seine Beute, die fast unertraegliche Last, vor einem zu schuetzen, der sein Bruder war und der mit dieser Beute nichts anzufangen gewusst haette. In den Bergen, in den schwer erklimmbaren Hoehen „viele Meter hoch ueber den Meeresspiegel und ueber alle Menschen“ erlebt er halb im Traum und halb in Ekstase seine Berufung, die wir aus der Bibel als den Kampf mit dem Engel, kennen.

Die Boten des Herren, die Engel Michael, Gabriel, Rapháel und Uriel sind um ihn her, und hueten ihn, seinen Traum und seine Gedanken.

Dort — wo andere blinden,
Musst du noch sehn — Jaákob! Sieh nur hin...

Jaákob: Ich **harrte** doch, dass solches mir geschaeh,
Und bange — bange nun, dass es geschah!
Um meinetwillen schwangt ihr euch hernieder?
Gabriel: Um deinetwillen — alle!

Blos Schamael, der verstossene, schaut finster drein und schreckt den Schueechternen:

Ist Leid nur Strafe? Sagt — was tat das Tier,
Das unter Maernern stumm am Weg verendet?

Ihr ewig Seligen! Die Schuld nennt mir,
Um die er Neugeborenes ins Leben,
Geschmueckt mit Wunden, giftigen Beulen sendet?
Lobsinget Seiner Guete, Seiner Staerke —
Mir — graut vor ihm! Ich fass' Ihn nicht! Hat Er's
Gekonnt nicht anders? Anders nicht gewollt?
Greift Ihn Entsetzen nicht vor Seinem Werke?
Schuf Er zur Lust Sich diesen Ball? Nun rollt
Er taumelnd hin — entglitten Seinen Haenden —
Hin durch die Zeit — ich frag: Zu welchem Enden?
Gefaelige Diener preisen den Spielball, den:
Er schuf —
schlecht schuf — es reichte nicht die Kraft...

— — — — —

Jaákob fuerchtet das Geschenk, den Segen den er zu ertragen sich
nicht berufen, sich nicht stark genug fuehlt:

In Stolz und weh verebbte meine Jugend,
Entgegenharrend Seinem — eurem Nahn,
Und nun—? Ich ueberhob mich wohl, entlasst mich!
Dumpf, fraglos, will ich daemmern meine Zeit!
Berufet Edom! Und verschenkt an Edom,
Was Edoms — nicht Jaákobs — Seligkeit!

— — — — —

Zurueck — lasst mich zurueck in meinen Schlaf!
Nicht will ich mehr! Nur: Duerft ihr es ihr Boten —
So weiset meiner Seele heim den Weg — sie will...
(Er bricht, abgewandt von den Engeln, schluch-
zend in die Knie.)
Nach Chebron will sie — heim, zu ihren Toten!
(Aus den Wolken hat sich Rapháel's Gestalt ge-
boest und steht hinter Jaákob.)

— — — — —

Waehlt Er, nur um zu schenken,
Dass er uns Gut und Macht und Glanz verspricht?
Taugt Ihm mein Blut zu mehr nicht, als zu Koenigen?
Ich will nicht Herrschaft! Weiss Er denn das nicht?
Mizrajim, Babel und des Mermland Fuersten —
Wie — glaubt Er wirklich sie von mir beneidet?
Nichts neid ich — auch nicht eure Seligkeit...

— — — — —

Micháel waehnt Jaákob staerken zu muessen:

Micháel: Auf meine Lippen legt der Herr — dies Wort:
Was du dir waehlst — versagt der Herr dir nicht!
Mizrajim — schwindet! Babel — wankt und faellt!
Nur du — Sein ewig Volk — darfst ewig wandern —
Ein ewiges Wunder Seiner ewigen Welt!
Samáel: Nimm es nicht an — Jaákob! Nimm's nicht an!
Micháel: Was hoch jetzt ragt an Voelkern, wird zerrieben
Zu Staub! Wie Staub laesst es der Herr verwehn!
Nur du darfst dauern! Tausend Tode sterben —

Und tausendmal aus Toden auferstehen!

Samáel: Du darfst! Wie gnaedig! Darfst! In deine Seele
 Legt er als Wunsch, wozu er dich verdammt!
 Narr! der da glaubt, dass frei sein Los er waeche!
 Nimm es nicht an — auch andre Voelker dauern!
 Sie tauschen Namen nur — es rauscht die Flut
 Geschwellt von frischen Baechern reicher — selig
 Mischt sich mit jungen Voelkern altes Blut!
 Und ihres Schicksals duerfen sie vergessen —
 Nur dir bleibt ewig — was dich traf — bewusst...
 Sie — koennen wohl gedenken ihrer Ahnen...
 Du — Volk, das nicht vergessen darf — du musst!
 Es schleift dich Gott mit sich durch alle Zeiten —
 (Er blickt aufwaerts; nickend, Genugthuung in
 der Stimme.)
 Bangt denn dem Einzigen — fuehlt Er sich allein?
 Nimm es nicht an! Es klingt wie Seligkeiten
 Und ist Verdammnis...
 Jaákob: Mag mein Los es sein!

Micháel: Du — erwaeht vom Herren
 Zum Zeugen Seiner Wunder — wirst sie kuenden...
 Und Laender, Inseln, alle Fernen hoeren!

Was du — aus tiefster Not — zum Herren rufest,
 Leihst Stimme allem Weh, das stumm sonst rang,

— BCU Cluj / Central University Library Cluj —

Sei Licht der Voelker! Blinder Augen oeffne!
 Gefangene fuehr' aus Finsternis und Haft...
 Gott glueht und haemmert dich zum heiligen Volke,
 Und stellt dich hin — rings um dich brandet Zeit...
 Du ragst — und wirst zum Mal und ewigem Masse,
 Daran sich Treue, Hoffen misst — und Leid!
 Du wirst...

Samáel: „Du wirst!“ Mich hoere — was du wirst!
 Sie luegen nicht! Wohl neigt man deinem Wort sich —
 Doch blutig schlaegt den Mund man, der es sprach!
 Wohl darfst du wandern! Aber rasten? Heimat?
 Sie wird dir Wort — du sinnst ihm ewig nach!
 Volk wirst du, d'raus sich alle Beute holen —
 An dir zu freveln? Wem waer's nicht erlaubt?
 Die Erde eisern unter deinen Sohlen —?
 Ehern der Himmel ueber deinem Haupt...
 Du Stoerrisches, dass seinen Gott nicht preisgibt,
 Heimloses Volk — sie weisen dir die Tuer,
 Der raedige Bettler hoeht — und ruemt und
 preist sich,
 Dass er nicht eines Stammes ist mit dir!
 Erwaelhtes du — du Segen aller Voelker —
 Wo waechst die Schmach denn, die dir nicht geschah?
 Dein Sinn, dein Leib, wird allen Abscheu, Ekel —

Man speit ins Antlitz dir...

Jaakob: Nein! Nein!

Samäel: Ja! Ja!

Man tut es! Jedes Volk, dran du dich schmiegest,
Es brennt dich aus, wie eitriges Geschwuer...

Lass ab von ihm!

Jaakob: Ich kann nicht von Ihm lassen!

Du Leid-Erfuellter — laesst denn du von Ihm?

Und — naecher Seinem Throne steht dein Hassen —

Als alle Liebe Seiner Cherubim!

Rufst du mir Warnung zu? Ich — darf nur horchen,

Dem, was in mir — Blut meiner Ahnen — rief...

Hoer' mich mein Gott! Es schweigen deine Boten —

So rede ich! Ich lass Dich nicht allein!

Und was mich trifft — mein Los wird immerwieder

Nur Deines fernen Schicksals Widerschein!

Hoer mich mein Gott! Es schweigen Deine Boten —

Du, der mich wachst — Du, den ich waehe — sprich!

Sag ihnen, dass wir — zweifelnd — zuernend —

hadernd —

Doch aneinander hangen, ewig — Du und ich!

Du willst ja schenken! Sei dies Deine Gnade:

Hin durch mein Blut lass ewig fluten Deine

Drei heiligen Stroeme — Herr: Kraft — Stolz —

Geduld

Und... traegst Du Schuld — will mit ich tragen —

Die Stimme: Wahr ist Samäels Wort!

(Gewoelk hat die Engel verhuellt, nur Jaakob

ist sichtbar. Seine Haende ruhen auf seiner

Brust, sein Nacken neigt sich.

Wenn andre, knieend, zum Erbarmer flehen,

Ueb ich Erbarmen — wie der Herr am Knecht!

Doch du — sollst aufrecht vor dem Vater stehen,

Erbarmen — weig're ich! Fordere du — dein Recht!

Um meinen Namen magst du Un'Erhoertes dulden —

Doch, noch in Martern, fuehl', dass ich — dich nie

verwarf!

(Die Stimme dunkelt; unendliche Liebe ent-

stroemt ihrem Klang.)

Ich will ja nur — mein Sohn — mich dir so tief

verschulden,

Dass ich — zur Snehne — dich erhoeh'n vor allen darf!

Jaakob: Herr! Was Dein Wille mir auch auferlege...

Wie Krone will ich's tragen — nicht wie Joch!

Hast Du mein Blut erwaeht zur Feuerfackel,

Die ob den Wegen aller Voelker flammt...

Lass Deiner heiligen Wahl — Herr — nie vergessen,
 Was fern und spaet noch meinem Blut entstammt!
 Doch wenn sie es vergessen — muede sinken
 Am Weg — lass sie in Kleinmut nicht vergehen,
 Herr — rufe, rufe — und aus meinem Blute
 Wird immer wieder einer dann erstehen,
 Anfachen das, was — Herr — von Dir entzuendet —
 Heilige Glut — noch unter Truemmern schwaelt,
 Und ihnen sagen —

(Mit geballten Brauen, gebietend und drohend)
 sagen — sagen...

Wozu sie Gott — in alle Zeit — erwaeht,
 Kraft leihe — Herr — dann seinen armen Lippen!
 Von Deiner Herrlichkeit, die mir erschien,
 Wirf einen Strahl, Herr, auf sein Wort nur einen...
 (In Stolz und Demu't)

Herr — tu's um Deinetwillen — nicht um ihn!

— — — — —

Idnibaals Stimme: Kommst du — Jaakob?

— — — — —

Jaakob: Nicht — „Jaakob!“ Nieder
 Zu Euch steigt — der mit Gott rang — Jisro-El!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MAX BROD ÖTVEN ÉVES

Irtá: LIGETI ERNŐ tv., Cluj.

Max Brodot nehéz megérteni Prága nélkül és én azt hiszem, Prágában értük is meg őt a legjobban. Prágában, ebben az ősi városban, ahol három kultúra találkozik már hosszú évszázadok óta: a német, a cseh és a zsidó. Az összes német nyelvterületek közül Prágában beszélnek a legjobban a német nyelvet, Prágában a legszebb a barokk, melyről egy képzőművészeti író, Wölflin azt mondja, hogy olyan „mintha mindig irtózna attól, hogy az utolsó szót kimondja“, Prágában tombolt legtüzeesebben a sűrű vérű husszizmus és a zsidó Prága szolgáltatotta a legjellegzetesebb legendákat, Prága tornyai, szűk uccái, a fantasztikus éjjeli világításba vetülő hidak köszentjei, gettója, épületeinek sejtelmes sziluettjei olyan atmoszférát teremtenek, amely különösképpen megfelel nemcsak Max Brodnak, hanem egy egész költői iskolának. Prágának köszönhetjük a német-szláv Rilket és a zsidó Werfel, Kafkát, Meyrinket és Hugó Salust, akik mind beleoltották műveikbe a csodálatos moldovaparti atmoszférát, de a szláv, germán és szemita, metafizika együttesét a maga vegytani feloldottságában mégis csak Max Brodnak köszönhetjük. Isten, hit és a hitek szintézise — ez az adottság és ez a törekvés lengi be Brod költészetét, s bölcséleti

munkásságát, a Heidentum, Christentum, Judentum-ot, valamint a Ticho Brahes Weg zu Gott-ot egyaránt.

Max Brod egyik legismertebb alakja az újabb német irodalomnak, — a csehek is mint hozzájuk közelállónak minden munkáját lefordítják, de Brod tipikusan zsidó szellemiség és pedig a nyugati új zsidóság szellemiségének hordozója. Van birtokomban egy ma már ritka könyv, címe Vom Judentum, amelyet pontosan husz évvel ezelőtt jelentettek meg Prágában a Bar Kochba főiskolai egyesület tagjai. Mikor e könyv megjelent, vagy legalább is, amikor e cikkek már rég elkészültek, még nem tört ki a világháború, még messze volt a

Balfour-deklaráció, látszólag még semmi sem hátráltatta a zsidóságnak egy másik népbe való behasonullását — legkevésbé Prágában — de ugyszólván egész Európában ezek a prágai zsidó ifjak érezték meg az új zsidó szellemiség útját először és adtak hangot nem a területi, nem a materiális kellekeken nyugvó, hanem a szellemi cionizmusnak. Mi sem természetesebb, mint az, hogy ebben a Sammelbuchban helyet foglal Max Brod is, aki a német anyanyelvű zsidó írókról értekezik. Ebből a Sammelbuchból új, friss gondolat sorok hullámoznak felénk. Egészen új oldalról kutatják a zsidó lényegét, a zsidó vallásosságot, a zsidó gondolkodást, a zsidóság és az európai kérdés összefüggéseit, a zsidó mozgalom feladatait és a zsidó hagyományok töretlen átvihetőségének lehetőségét. Ha e könyvet átlapozgatjuk, megtaláljuk Max Brodnak nemcsak helyrajzi környezetét, de egy kiválasztott ember csoport eszméket sugalló környezetét is. Brod említett értekezésében mondja a következőket: a bibliai nagyságtól és a keleti zsidó egyszerűségtől megrázza áll be a nemzetiesen gondolkodó zsidó költő a zsidó irodalomba. Konfliktus keletkezik, ha német nyelven, német érzésvilágtól áthatott szókincssel igyekszik teremteni. A nép, melynek nyelvét beszélem, nem lehet idegen. Egy bizonyos: a konfliktus nem tűnik el a figyelembe nem vétellel, észrevenni nem akarással. A költő saját nemzeti érzését kitörölhetik, de ennek ára, hogy egész személyiségében soha sem lehet befejezett ember. De van egy lehetségesebb út: saját zsidó érzésének elmélyítésével akaratlanul és nem sejtett módon is más népek idegen nemzeti mozgalmát is megérteni és szolgálni.

Nem akarok e helyen sem a magam véleményével előállni a zsidó író asszimilálhatóságának, vagy nem asszimilálhatóságának kérdéséről, sem a másokéval, csak arra akarok rámutatni, hogy Max Brod miként gondolkodik saját helyzetéről. Említett tanulmányomban azt a tanácsot adja a német anyanyelvű zsidó íróknak, hogy témáikat lehetőleg zsidó környezetből válasszák ki. A zsidó anyagra való korlátozás természetesen félreértés. Brod ellenben azt hiszi, hogy zsidó költők legnagyobb könnyűséggel azokba a figurákba élhetik be magukat, amelyek zsidókat ábrázolnak. A zsidó léleknek ezer árnyalata tárul fel a beavatott előtt. Nos, Max Brod nemcsak így érzi zsidó adottságából következő írói hivatását, de így is cselekszik. Már első regényei is zsidó környezetrajzból állnak elő. Nagyon természetesen, nem egyszer monumentális készséggel nem-zsidó figurákba is beleéli magát, de szemben Jakob Wassermannal, nagy műveinek főhősei rendszerint zsidók. Talán egyedül Ticho Brahes Weg zu Gott-ban szublimálódik az író főmon-

danivalója nem-zsidóban, de már a Reubeni „a zsidó herceg“ jellegzetesen zsidó könyv és az a legújabb is, amelyet már Max Brod a tragikus öngigazolódás, a harmadik birodalom napjaiban írt, amely a zsidó életnek végzetes szembekerülését ábrázolja a német horogkeresztes törekvésekkel. (Die Frau, die nicht enttäuscht.) Beszélhetnénk arról is, hogy Max Brod nemcsak ethikai oldaláról fogja meg a zsidó kérdést, nemcsak irodalmi élménynek tekintti a zsidóságot — az író számára minden életjelenség elsősorban mint írói probléma jelentkezik, — hanem a zsidóság mint aktív, megoldásra váró, u. n. „cionista“ probléma is érdekli. Max Brodot barátja, Hugo Bergmann avatta be a cionizmusba 1910-ben, amikor odaadta neki Herzl tanulmányait és több cionizmussal foglalkozó brosurát. Ettől az időponttól kezdve Brod tévékeny szerepet játszik a Bar Kochba párgai diákmozgalomban. Elfog a kísértés bennünket, hogy Brodnak a Sturm és Drang korszakból származó egyik versét a Hebräische Lektion nyers fordításban bemutassuk, azt a verset, amely így kezdődik: „Harminc évet betöltöttem, amikor népem nyelvét tanulni kezdtem és úgy tetszett nekem, hogy harminc évig süket voltam. És most megráztak engem, mintha felszabadult villámok szántának keresztül-kasul a levegőt, megrázták a füleimet az oly régóta visszatartott ősi hangok, amelyek bölcsőmet szépen átkarolták és amelyek ott voltak az első gyermeki lépteknél, első szerelemnél, első férfiui tettnél. Nos, későn jött a bölcsődal és nem hangzott édesen...“

Igaztalanok lennénk önmagunkkal szemben és Max Broddal szemben is, ha nem vennénk észre, hogy ő mégis csak elsősorban író és azután zsidó. És mint író, bár letagadhatatlanul, sőt kihangsúlyozottan fajunk gyermeke, több annál, minthogy minden igaz, bibliai értelemben vett zsidó több annál. A biblia könyve az emberiség könyve és Max Brod egész életében az emberiséggel az emberiségért vívódott. Ennek a nagy epikusnak lényé tulajdonképpen lírai és minden abból az ösztönös lírai magból táplálkozik, hogy „nem bocsájtalak el mindaddig, amíg meg nem áldasz engem.“ Küzdelemmel találjuk szemben magunkat, Jakob küzdelmével az angyallal. Istent kereső emberrel, akinek számára a hit, szeretet, kegyelem nem üres, de egész életsíkot betöltő szavak. Brod nyugtalansága prófétai nyugtalanság, aminthogy a prófétai nyugtalansághoz hozzátartozik, hogy az egész világot áthassa. Brod lényének legnemesebb vonásaiban visszautasítja az elzárkózásnak, nemzeti visszahuzódásnak, a még oly klasszikus értelemben vett gettó-nak is az államát, ő folytonosan egy szellemileg szabad emberiség fantomját vetíti elének. Amennyire zsidó, ugyanannyira európai is. Az én szememben elsősorban európai, aki ezt a szellemi értelemben vett kontinens zsidó egyéniségének finom csápjaival közelíti meg. Európai és nem nemzetközi, azaz nem azért vállalja öntudatosan zsidó nemzetiségét, mert nem tudott felszívódni más kultúrában. Hogy világosabbak legyünk: volt egy korszak a zsidóság történetében, amikor intellektueink azért akarták a nemzet gondolatát kirekeszteni a fejlődés menetéből, mert ha már nem lehettek egyetlen európai nemzet tagjai sem, hát akkor inkább ki akarták törülni egy üres nemzetközi elvre való hivatkozással az akadályokat jelentő többi nemzeti gondolatvilágokat is.

Max Brod azért zsidó tudatosan és elhatározóan, mert az a tétele, hogy csak nemzeti alapon való gondolkodással lehet megközelíteni más nemzetek legbensőbb titkait is. „Es ist meine Meinung, dass auf dem Wege tiefer jüdischer Nationalempfindung dem jüdischen Dichter deutscher Zunge zum erstemmal Zutritt zum wahren deutschen Volksgeist ermöglicht wird“ — mondotta Max Brod már husz évvel ezelőtt és e felfedezésével már akkor a mai közgondolkodás egyenesébe került.

Kevés író érezte át oly világosan, hogy mi az idő szelleme. Ahogyan Brod nem hunyta be a szemét az asszimiláció nagy problémája előtt, úgy nem kente el azokat a problémákat sem, amelyek a világ szükséges átforgatásának tekintetében jelentkeztek. Kritikusai mindig kiemelték, hogy műveinek páratlan időszerűsége van és ha történeti témákhoz fordult, mint amilyen a Reubenit, akkor is mély időszerűség csendül ki szavaiból. Fájdalom, nem áll rendelkezésünkre elég tér, hogy bővebben foglalkozhassunk Max Brod egyes regényeivel. De nem is tartanók helyesnek. Tartalmuk pusztá felsorolása legfeljebb a témakörre világít rá, de nem magyarázza meg az író, akinél a kezében a téma csak anyag és nem márvány. Bizonyára sokan vannak körünkben, akik már ismerik Max Brodot, de akik nem ismerik eléggé, azok haladéktalanul olvassák el a Reubenit, palesztinai utleírásait, a legutóbbi emigrációs regényét, mert önmagunkat tiszteljük meg akkor, amikor a reprezentatív zsidó és európai író nekünk, a mi boldogulásunknak és öntudatos nevelésünknek szóló tanulságos műveit kézbe vesszük.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A REUBENI IRÓJA

Írta: LEICHTMANN ANDOR tv., Cluj

Honvágyat nemcsak szép tájak után érzünk, hanem egész életünkön végigkísérő élmények után is, amelyeket — azt hisszük — csak felköltetni, megszólaltatni kellene, hiszen magunkban hordjuk őket, bent élnek mélyen a lelkünkben, mégsem tudunk újratáplálni velük soha. Ha szembe is kerülhetnénk velük még egyszer, más volna a színük és más a nézésünk és ki tudja, jelentenék-e még számunkra a végtelenségnek a feltárlkozását a véges hatalmu ember előtt, ami — Max Brod értelmezése szerint — az „edles Unglück“ művészi gyönyörét okozza.

Knut Hamsunnak egy könyvét próbálta éppen Max Brod így felfeleveníteni egyszer. Azzal a szárnyaló lelkesedéssel tette, amellyel Franz Kafkát, Adolf Schreibert és Gustav Mahler rajongta körül annyi szép, magával ragadó írásában. Milyen volna vajjon ma ez az újratáplálás a náció lett Knut Hamsun könyve és a szélemiség univerzalizmusát valló Max Brod között? Tudná-e most is a végtelenség lenyűgöző erejét érezni benne? Létrejönne-e most is az a harmónikus összeesendülés az alkotás és az ember között, amely egykor összeforrasztotta őket?

Önkéntelenül feltolulnak ezek a gondolatok, ha arra vállalkozunk, hogy hét évre az olvasás után felelevenítsünk egy könyvet, amelyről az a meggyőződésünk, hogy nem szabad feledésbe mennie és a szerző ötvenedik születésnapja is jó alkalom arra, hogy emlékeztessünk a szép történetre Reubeniről, a zsidó hercegről és a zsidóság hányattatásainak egyik legmozgalmasabb szakaszáról.

Franz Kaffkáról írja egy helyen Max Brod: „Hol is kezdjem? — Teljesen mindegy. Mert éppen abban van e jelenség különlegessége, hogy minden irányból ugyanarra az eredményre jutunk.“ Ez a megállapítás magára Max Brodra is szószerint ráillik. Különleges saját-sága Max Brodnak, hogy bármelyik művén keresztül induljunk el alkotásának lényege felé, mindig ugyanahhoz a centrális ponthoz jutunk: az ember küzdelméhez istenért és életéért („edles“ és „unedles Unglück“) és e kettő szintéziséért. A Reubeni-t sem szabad a max-brod-i alkotás konstruktív egységességétől különválasztani és ezen alkotás szervességének figyelmen kívül hagyásával beszélni róla. Ez a regény nem annyi csupán, amennyit mint önálló mű képvisel. Nem a könyv bevezető szavaiban, hanem sokkal régebben kezdődik.

A regény első fejezetében előrevetített és az egész könyvön végigvonuló problémakomplexummal nem itt találkozunk Max Brodnál először. A kép azonban, amelyben ezalkalommal jelentkezik, új, friss és lenyűgöző.

A kis tízéves Dávid lelkét egy súlyos talmudi probléma ajzotta fel: „Szeresd az Örökkévalót, a te Istenedet egész sziveddel, egész lelkeddel... Amít így kell érteni: egész sziveddel, ez mindkét ösztönt jelenti, a jó és a gonosz ösztönt!“ Hogyan, hát a gonosz ösztönnel is lehet, sőt kell Istent szeretni és szolgálni?

A kis Dávid a súlyos problémától hájva gyámoltalanul bebátor-kodik atyjának, a bűntől iszonyodó, a bűn elhárítása kedvéért önmagát is kiszolgáltatató, a vallási tilalmak és parancsolatok szűk korlátai között megatázkodottságban élő, a jámborságot megtestesítő Lemel Simson-nak a tanulószobájába, hogy megkérdezze, hogyan értendő Istennek a gonosz ösztönnel való szolgálása. De nem jut szóhoz, hanem ehelyett egy drámai erővel cáfoló, döbbenetes jelenetet kell átélnie. Atyját az asztaltól felugorva találja, amelynél tanulása mélyedten ült. Széke hátravevve, keze széttartott remegő ujjakkal a levegőbe melkedik, tekintete dermedten az ablakra szegződik, amelyen keresztül a kis Dávid észreveszi, hogy lent az udvarban lopják a fát. A következő pillanatban, amint visszatér az élet a megrémült Lemel Simsonba, felszakítja az ablakot és mélyen kihajolva elkiáltja magát: „Heffker!“ (Gazdátlan.) Felszabadítja a fát, hogy elhárítsa a lopás által keletkező bűnt.

Az a szikra, amely a Lemel Simson állhatatos jámborságának, a jó ösztön kizárólagosságának és a kis Dávid felelet nélküli maradt problémájának az összeütközéséből pattan ki, villámlasszerűen világít bele a regény mérhetetlen mélységeibe. De bármennyire is beláttatja azt az eszmei területet, amelyen a „Reubeni“ eseményszerű cselekménye lejátszódik, érezni lehet, hogy azoknak az öröknek, amelyek a regény alakjain keresztül érlelődnek drámává, sokkal messzebb van a forrásuk, mint e regény határain belül.

Van a regényben egy kabbalisztikus párbeszéd, amelyben az exaltált Assér Lämmlein elmondja az ifjává serdült Dávidnak, hogy azok a bárányok, amelyeket Jakob patriarka őrzött, jámborok lelkei voltak, amelyek mielőtt emberként születtek volna a földre, egy különleges „tikun“-on egy tökéletesedési processzuson kellett, hogy keresztülmenjenek. Bölcsnek azonban a Jakob nyájából származó jámborok közül is csak az nevezhető, aki minden inkarnációjára emlékszik, amelyet Jakob óta átélt. Lehetetlen itt magára Max Brodra nem gondolni, akinél szervezesebben senki nem hordja magában minden volt-én-jét. A Walder Nornepygge fáradt, különönc indifferenzizmusa, az Arnold Beer ébredő optimizmusa, a Tycho Brahe immár tudatos felelősségérzete és kötelességvállalása a fejlődésben levő élettel szemben („der hilfsbedürftige Gott“) és a Dávid Reubeni szívérványos ivelésű és pompájú aktivizmusa nem ugyanazon embernek egyre magasabbrendű inkarnációi-e?

Az „Arnold Beer“ utószavában még maga Max Brod írja ezt megelőzően megjelent „Zsidólányok“ című könyvéről: „Hibájául rójják fel a könyvemnek, hogy zsidó karaktere dacára nem rajzoltam meg benne a zsidó típust. De én ezt nem is akartam. Nem akartam, mert nem ismerem a zsidóságnak „a“ típusát. Én a zsidóságot tarka rétegződésében ismerem és ezeknek a rétegeknek „egy-egy típusát rajzoltam meg a „Zsidólányok“-ban. De keresem a zsidó lényegét és jövőbeni műveim ebben az irányban való haladásomnak lesznek a fokozatos eredményei.“

Ezt a kereső utat nem kevés vívódás kíséri. Ennek az utnak egyik szakasza az, ahol Dávid Reubeni, a büszke zsidó herceg, az Istent a gonosz ösztöneivel szolgáló, az igaz célért hazugságra is kész diplomata és hadvezér birokra kel Istenével, hogy elnyerje áldását. A jó és a gonosz ösztön együttvaló szintézisének a hiánya, a kettő abszolút elosztása, sőt egymással való szembekerülése, Reubeni kizárólagos, kemény és hajlíthatatlan aktívizmusának Mocho szárnyaló transzcendentalizmusával való összeütközése mindkettő megsemmisülését okozza.

Van a regénynek egy idillikus része, amelyben Max Brod megkapó lírai finomsággal jóelőre megéreztetni ezt. Reubeni a Zarfatí orvos házában lakik Rómában. Itt ismerkedik meg az orvos fiatal, szép hugával, Dinával, aki nemcsak megérti őt, ezt a titokzatos, emberfeletti magányos lényt, hanem szereti is fiatalságának egész életteli melegségével. És Reubeni tikkadt életszomjúsága dacára is lemond erről a szerelemről. A felfelétörésében tántoríthatatlan, konok, kemény Zaratustra jut az embernek eszébe: „A boldogságomra törekszem-e én? Én a művemre törekszem!“ Ez a mű azonban nem teljesedhetik be, mert nem a társtalan, emberfeletti ember, nem az emberi tulajdonságoknak és képességeknek csupán egyikét reprezentáló valamely vezér, vagy típus az, aki a megváltást hozza, hanem az ellentéteket harmónikusan magábaolvasztó és nivelláló közösség. Így Reubeni is küldetése végezetlen omolhatik csak össze.

Max Brod két kategóriába sorolja az irodalmi alkotásokat. Vannak, amelyek csak a nemzet kulturális fejlődésének a szempontjából jöhetnek számításba: az illető nemzet klasszikus, romantikus, stb. korszakainak reprezentatív műveiként — ezek a kis égboltozatu művek.

Vannak aztán, amelyek az egyetemes emberiség kulturéletének a firmamentumát ragyogják be messzire sugárzó csillagokként — ezek a végtelen művészet kategóriájába tartozó művek.

A Reubenit nem ok nélkül sorolják az utóbbi kategóriába. Ezért látszott időszerűnek, hogy szerzője ötvenedik születésnapja alkalmából emlékeztessünk rá és figyelmébe ajánljuk azoknak is, akik még nem olvasták.

BERATUNGEN DER ARBEITSGEMEINSCHAFT DER TRANSYLVANISCHEN BB-LOGEN

In zwei Monaten tagte zweimal die AG der transsylv. BB-Logen um über die aktuellen Probleme zu beraten und die Richtlinien der weiteren Arbeit festzulegen. Beide Tagungen überragen an Bedeutung die bisherigen Zusammenkünfte der AG, denn diesmal waren solche Probleme an der Tagesordnung, welche dem künftigen Wirken der AG ganz neue Perspektiven eröffnen.

Die Tagung vom 6. Mai, welche auch die allgemeinen Probleme des Judentums erörterte und eine Stellungnahme zu denselben veranlasste, gewann insbesondere durch diejenige Beschlüsse an Bedeutung, die sie in der Jugendfrage fasste. Es ist bekannt, dass die AG gleich am Beginn ihrer Tätigkeit viel Gewicht darauf legte, sich der Sache der jüdischen Jugend anzunehmen und ihre erste grosse Leistung die Schaffung des Siebenbürgisch-Jüdischen Studentenhilfsvereins war. Dieser Verein wirkt auch jetzt unter der Patronanz der AG und ermöglicht jährlich das Fortkommen von 120—150 jüdischer unbemittelter aber begabter Studenten. Nach einer dreijährigen Erfahrung kann die Tätigkeit des S. J. Studentenhilfsvereins als normalisiert betrachtet werden und die AG ist nun imstande sich auch um die anderen Schichten der jüdischen Jugend zu kümmern. So hat sie es sich zur Aufgabe gemacht, die wirtschaftliche Umschichtung des Judentums mittels Fachausbildung der Jugend in den produktiven Berufen zu fördern.

Die Beratung vom 6. Mai hat sich in erster Reihe mit der praktischen Ausführung dieser Aufgabe beschäftigt und hat Beschlüsse gefasst, welche in jeder Beziehung realisierbar scheinen. So wurde die Errichtung einer landwirtschaftlichen Ausbildungsfarm beschlossen, welche unter der unmittelbaren Leitung der w. Emuna-Loge wirken soll. Die w. Emuna-Loge hat die Vorbereitungen zur Errichtung der Ausbildungsfarm schon seit langem fortgesetzt, ein erfreuliches neues Ergebnis der Tagung vom 6. Mai, ist, dass diese im Verwirklichen begriffene Institution unter die Patronanz der ganzen AG gelangte und so eine raschere Entwicklung erwarten darf.

Gegenstand einer eindringlichen Erörterung der Tagung war auch die Fachausbildung der Jugend in industriellen Berufen. Die Lösung

dieser Frage wird in den Mitgliedslogen der AG noch weiter studiert, es ist aber wahrscheinlich, dass auch in dieser Beziehung eine konkrete Arbeit in der nächsten Zukunft ermöglicht werden wird, vielleicht sogar in Verbindung mit der landwirtschaftlichen Farm.

Die Tagung sprach die Notwendigkeit aus, die Jugendfrage fortwährend an der Tagesordnung zu halten und es wurde beschlossen die nächste Nummer der Monatsblätter der AG als Jugendsondernummer erscheinen zu lassen.

Die Beratung beschloss die schon im vorigen Jahre geplanten Konkursprüfungen für die heuer maturierte jüdische Jugend im Oktober zu veranstalten. Für Preise wurden 25.000 Lei vorgesehen, ebenso 10.000 Lei für soziografische Konkursarbeiten der Hochschüler.

Die Tagung vom 6. Mai, welche sich auch mit anderen zahlreichen an der Tagesordnung liegenden Fragen beschäftigte, wurde mit sorgfältiger Umsicht und rührender Gastfreundschaft von der w. Unitas-Loge (Sátmar) veranstaltet.

*

Am 23. Juni fand wieder eine Begegnung der BBr. Präsidenten und Delegierten der AG-Mitgliedslogen statt, diesmal in Cluj, am Sitze der w. Schalom-Loge. Als Gäste erschienen unter Führung ihres w. Präsidenten Br. Dr. Jakob Landau auch die Delegierten der sich allgemeiner Anerkennung erfreuenden Cernăuți-er Orient-Loge. Dieser Besuch verlieh der Sitzung eine besondere Bedeutung, denn es war dies der erste effektive Schritt zur Zusammenarbeit der AG mit der w. Orient-Loge und dadurch zu einer systematischen Kollaborierung aller Logen des Distriktes. Dies sprach auch der w. Br. Präses, Dr. Eugen Kertész in seiner Eröffnungsrede aus, indem er folgendes sagte: „Wir wären glücklich, wenn der Vortrag des Br. Georg Haller nicht nur in den hier vertretenen, sondern auch in den Regäter Logen Widerhall fände. Es soll ein lebhafterer Blutkreislauf in Gang gebracht werden, denn mit der gegenwärtigen Lage können wir nicht zufrieden sein.“

Die Hauptgegenstände der Besprechung bildeten die Auffrischung des Logenlebens, die Vertiefung der brüderlichen Beziehungen, die Organisierung der werktätigen Bruderhilfe und die Steigerung der Durchschlagskraft des Ordens. Auf alldiese können wir nicht verzichten, wenn wir fähig sein wollen die uns auferlegten Aufgaben zu erfüllen. In der Beurteilung der gegebenen Lage und der weiter zu verfolgenden Richtung herrschte unter den Teilnehmern der Beratung eine vollkommene Übereinstimmung, was schon anlässlich der mit den Delegierten der w. Orient-Loge vor Beginn der Sitzung gehaltenen offiziellen Besprechungen mit Freude festgestellt werden konnte. Doch wurden keine konkrete Beschlüsse gefasst, denn diese erste gemeinsame Beratung und die sehr lebhaft diskutierte Diskussion konnte die praktische Lösung der aufgeworfenen und prinzipiell geklärten Fragen noch nicht herauskristallisieren. Dennoch können wir als positives Ergebnis verzeichnen, dass diese Bruderbegegnung das Zusammengehörigkeitsgefühl der Distriktlogen in hohem Masse gesteigert hat. Dieses Gefühl wurde

insbesondere durch die von der w. Schalom-Loge veranstaltete Festsitzung vertieft.

In dieser Festsitzung machte der Br. Präs. Dr. Eugen Kertész bekannt, dass zum Andenken des verewigten Bruders Koloman Weisz eine Spende von 100.000 Lei zu Gunsten der landwirtschaftlichen Farm aufgebracht worden ist. Es wurde für verschiedene Wohltätigkeitszwecke eine Reihe von weiteren Spenden seitens der anwesenden Brüder gemacht.

Anlässlich des Brudertreffens hielt Br. Präs. Dr. Jakob Landau einen schwungvollen und inhaltsreichen Vortrag über die „Kulturkrise im Judentum“ und Br. Georg Haller behandelte das Thema „Warum wir für die Zusammenarbeit der Logen des Distriktes eintreten“. Vom letzteren bringen wir in der vorliegenden Nummer unserer Monatsblätter einen Auszug, der hoffentlich die Aufmerksamkeit auch weiterer Bruderkreise erwecken wird.

„WARUM WIR FÜR DIE ZUSAMMENARBEIT DER LOGEN DES DISTRIKTES EINTRETEN

Wie wir darüber an einer anderen Stelle der vorliegenden Nummer unserer Monatsblätter berichten, hielten die Arbeitsgemeinschaft der Transsylvanischen BB-Logen und die w. Orient-Loge (Cernăuți) am Sitze der w. Schalom-Loge in Cluj eine gemeinsame Beratung ab. Die w. Schalom-Loge veranstaltete bei dieser Gelegenheit eine Festsitzung, in welcher **Br. Georg Haller**, Präsident des Zentralwirtschaftsrates des IX. Distriktes über obiges Thema sprach. **Br. Georg Haller** schilderte in der Einleitung seines Vortrages die organisatorischen Wandlungen, die die w. Orient-Loge in den vergangenen Jahrzehnten, als sie aus dem österreichischen Distrikte ausgeschieden ist und dem IX. Distrikte angeschlossen wurde, durchzumachen hatte. Nach dieser Schilderung fuhr **Br. Georg Haller** wie folgt fort:

Es begann für uns ein neues Leben in unserer Loge, ein Leben, das uns zunächst Vereinsamung brachte. Wir fühlten uns vereinsamt und auf uns selbst angewiesen. Wir hatten den Kontakt mit den österreichischen Logen verloren und mit den Logen des rumänischen Distriktes nicht gewonnen. Wir hatten das Gefühl, dass wir zu einem lokalen Vereine herabgesunken sind und dieser Zustand wirkte sich seelisch nicht günstig aus. Grund genug war es für uns zu bedauern, dass die österreichische Distriktsperiode vorbei sei, denn sie war schön und lehrreich für uns.

In der Folgezeit jedoch hatten wir Gelegenheit festzustellen, dass

alle Logen des Regates ein einsames, ein Eigenleben führen und keinen Zusammenhang untereinander haben. Das, was das Leben in den westlichen Distrikten so interessant und reizvoll gestaltet, ist eben die Zusammenarbeit der Logen, die sich ja auch schöpferisch auswirkt; das fehlt hier ganz und gar. Im österreichischen Distrikt gab es ein kräftig pulsierendes Leben, das die Logen mit Interesse erfüllte, es gab stets Fragen sozialer und kultureller Art, die die Tagesordnung belebten, aber auch Diskussionen, die das Leben in der Loge interessant gestalteten, es gab ein freudig bewegtes Leben. Jede Loge war über die Vorkommnisse im Distrikte orientiert, kannte alle im Gange oder in Vorbereitung befindlichen Aktionen, konnte sich im Bedarfsfalle das erforderliche Material für die Aktionen beschaffen, aber auch gegen gewisse Erscheinungen im Distrikte im publizistischen Organ Stellung nehmen und so Aktionen fördern oder verhindern, je nachdem sie geartet waren und Zustimmung oder Ablehnung fanden.

Es gab aber im österreichischen Distrikte sozusagen eine öffentliche Meinung. Darüber hinaus gab es Zusammenkünfte aller Art, angefangen von den Sitzungen des Generalkomitees des Distriktes bis zur Tagung von Brüdern aus einzelnen Kreisen des Distriktes.

Es zeigte sich in allen Fällen, dass der Distrikt sich als eine Gemeinschaft von Brüdern fühlte, der nach aussen geschlossen auftrat und auf Verlangen einer Loge bereit war, helfend einzugreifen. Die warme Anteilnahme, die die Brüder auf Schritt, und Tritt einander entgegenbrachten, erhöhte das Interesse der Brüder für die Loge, bezw. für den Orden überhaupt und förderte und beschleunigte die Entwicklung der ganzen Ordensorganisation. Dass sich unter solche Umständen Freundschaften unter Brüdern im ganzen Distrikt entwickelten, die auch zur Anknüpfung geschäftlicher, ja sogar gesellschaftlicher Beziehungen führten, ist klar und diese freundschaftlichen Bande waren nicht nur für die Interessenten selbst wertvoll, sie waren auch für die Gemeinschaft wertvoll, denn die Durchführung von Aktionen aller Art ist erfolversprechender, wenn sie von Freunden gefördert und gestützt wird.

Aus diesem Milieu wurden wir durch den Anschluss an den IX. Distrikt herausgerissen und einem Distrikte einverleibt, dessen Organisation wir nicht kannten, mit dessen Sitten, Bräuchen und Gepflogenheiten wir nicht vertraut waren und dessen Rolle im Orden wenig hervortrat. Wir waren also auf uns selbst angewiesen, bekamen keine Anregungen, wie es im österreichischen Distrikte der Fall war, wussten von den Logen des Distriktes gar nichts und sehnten uns nach Verständigung mit ihnen.

Umso intensiver betätigten wir uns lokal, indem wir uns mit dem Wiederaufbau der Loge, ferner mit dem Wiederaufbau des von uns ins Leben gerufenen Kinderschutzvereines und des Flüchtlingswerkes befassten. In diese Zeit fällt der Ankauf des Hauses in Cernăuți zur Unterbringung der vom Kinderschutzverein erhaltenen Waisenkinder, unsere Initiative in der Joint-Aktion zum Wiederaufbau der jüdischen Siedlungen in der Bukowina, Gründung der Jointbank, die Lebensmit-

telaktion für die heimgekehrten jüdischen Flüchtlinge, die Ausgestaltung des jüdischen Spitals und der Gründung des jüdischen Tuberkulosenvereines etc. Allein die Sehnsucht nach Zusammenarbeit mit den anderen Logen des Distriktes blieb unvermindert, und so gingen wir daran diese Zusammenarbeit durch Veranstaltung eines Logentages in die Wege zu leiten, den wir im Jahre 1924 in Cernăuți abgehalten haben in der Hoffnung, dass sich daraus eine Institution der Zusammenarbeit entwickeln wird, indem alljährlich Logentage im Distrikte zur Abhaltung gelangen werden.

Wir haben uns aber in dieser Annahme getäuscht. Es war offenbar für die Zusammenarbeit der Logen der Boden noch nicht reif, bezw. nicht genügend vorbereitet. Zur Zusammenarbeit gehört offenbar mehr als Logen zu gründen und in eine Distriktsorganisation zusammenzufassen.

Dazu gehört in erster Linie die Bnei-Brith-Mentalität und zu dieser Mentalität gelangt man nur im Wege der Erziehung. Erziehung im Orden bezw. in der Loge ist für das Logenleben von ausschlaggebender Bedeutung und die Erziehung muss sich auf alle Belange erstrecken, die mit den Dingen des täglichen Lebens in Zusammenhang stehen. Insbesondere muss dem Bruder zum Bewusstsein kommen, dass der Orden Bnei-Brith sich mit der Anmeldung und dem Jahresbeitrag nicht begnügt, sondern auch den Einsatz der Persönlichkeit verlangt. Ist aber eine Loge nicht stets um die Erziehung seiner Mitglieder bemüht, dann kann sie in der Entwicklung kaum Fortschritte machen, sie sinkt zum Vereine herab und verliert den Charakter einer Loge. Damit aber die Distriktsorganisation in der Entwicklung vorwärtsschreitet, ist in erster Linie die Zusammenarbeit der Logen zu pflegen, weil die Zusammenarbeit sich nicht nur schöpferisch auswirkt, sondern auch eine einheitliche Linie in der Organisation entwickelt und bestehende Mängel aus der Welt schafft.

Dadurch, dass Logenzusammenkünfte gepflegt werden, die aus verschiedenen Anlässen veranstaltet werden, wird das soziale, kulturelle und gesellschaftliche Leben in den Logen angeregt und es finden sich dann Brüder in jeder Loge, welche für die Ordensziele und seine idealen Bestrebungen Interesse gewinnen und die erforderliche Arbeit willig auf sich nehmen. Diese Ordenspatrioten, werden sich als Erneuerer der Logen betätigen und den Aufbau der Logen in einem Geiste in die Wege leiten, der allen gemeinsam ist und die einheitliche Marke im Distrikte klar zum Ausdrucke bringt. In dieser Atmosphäre entwickelt sich von selbst ein lebhafter Gedankenaustausch unter den Logen, öftere Zusammenkünfte werden veranstaltet, die Zusammenarbeit auf kulturellem, sozialem und gesellschaftlichem Gebiete macht sichtliche Fortschritte, Freundschaften unter Brüdern werden angebahnt, Brüderlichkeit gedeiht und das ganze Leben im Distrikte nimmt einen erfreulichen Verlauf.

Ist das Leben der Logen im Distrikte so weit, dann ist das Interesse für die Fragen, die in den Logen zur Behandlung kommen, bereits vorhanden und das führt zu einem lebhaften Besuch der Logen-

sitzungen. Der Besuch der Logensitzungen ist aber der verlässlichste Gradmesser zur Beurteilung der Lebensfähigkeit einer Loge und diese Frage ist es, die im Distrikte einer Lösung dringend bedarf. Denn von der positiven Lösung dieser Frage hängt es ab, ob das Logenleben sich in wünschenswerter Weise zu entwickeln vermag.

Das vereinsamte Leben der Logen wird mit zunehmendem Interesse der Brüder aufhören, das Interesse der Brüder wird nicht mehr auf die eigene Loge beschränkt bleiben und es wird ein lebhaftes Interesse für das, was in den anderen Logen geschieht, entstehen und auch ein Interesse mit den Brüdern der anderen Logen zusammenzukommen, mit ihnen Gedanken über das Logenleben auszutauschen, gemeinsame Fragen zu diskutieren und die notwendige Harmonie im Distrikte anzubahnen. Allerdings kann diese Harmonie nur dann bestehen, wenn die Gesetze des Ordens strikte befolgt werden, wenn also religiöse und politische Fragen aus der Behandlung ausgeschlossen bleiben, wenn einzig und allein das rein menschliche Einheitsgefühl der Juden und ihr Bedürfnis nach brüderlicher Gemeinschaft in der Loge vorherrschend sein wird, wenn alle Brüder verstehen werden, dass die Loge ein gemeinsamer Boden ist, auf dem Vertreter gegensätzlicher Anschauungen sich menschlich verstehen, schätzen und zusammenarbeiten lernen.

In dieser Situation wird jede Loge ihre Arbeit ernst nehmen, wird selber in sozialen und kulturellen Fragen initiativ sein und wird die Genugtuung haben, dass die jüdische Bevölkerung diese Arbeit mit Dankbarkeit quittiert und dem Ehrgeize der Logen wird es schmeicheln, dass sie eine Leistung vollbracht und auch bei der jüdischen Bevölkerung Anerkennung gefunden hat. Natürlich muss in solchen Fällen die ganze Loge mithelfen und weil bei ständigem Zusammenarbeiten der Brüder Freundschaften sich entwickeln, ergibt sich von selbst, dass die Brüder bereit sein werden einander zu stützen und zu fördern. Das ist der ideale Zustand, den wir alle ersehnen und der die Loge zu den höchsten Leistungen führt. Bei diesem lebhaften Interesse für die Logenarbeit ist es selbstverständlich, dass auch das Interesse für die Logen im Distrikte erwacht, insbesondere wird sich das Interesse auf die Frage konzentrieren, welche Arbeit in den anderen Logen geleistet wird, welche Arbeitsmethoden sich am zweckmässigsten erwiesen haben, welche Pläne für die Zukunft bestehen und worin sie einander unterstützen können. Es muss sich unter solchen Umständen das Bedürfnis herauskristallisieren mit den anderen Logen zusammenzukommen, um die Meinungen über Aktionen auszutauschen und über neue Pläne zu beraten. Andererseits gibt es Fragen, die nur gemeinsam behandelt werden können. Gerade die Arbeitsgemeinschaft der transsilvanischen Logen zeigte in ihrer Tätigkeit, dass die Notwendigkeit besteht, dass Aktionen von allen gemeinsam geführt werden und ich bin überzeugt, dass in dieser Richtung noch viele Fragen der Erledigung harren.

Andererseits ergibt sich das Bedürfnis einzelne Fragen publizistisch zu behandeln, um auch die Stellungnahme von anderer Seite kennen zu lernen. Dazu ist ein publizistisches Organ nötig, welches allen Brüdern

und Logen zugänglich ist und regelmässig erscheint, um die Mitglieder des Distriktes über die Leistungen der einzelnen Logen zu unterrichten und sie über ihre Schöpfungen zu informieren.

Mit zunehmender Aktivität in den Logen wird sich das Interesse des ganzen Distriktes für die Bestrebungen des Ordens steigern, das Bedürfnis nach Zusammenarbeit der Logen und nach öfteren Zusammenkünften der Brüder zunehmen und das Gefühl schaffen, dass die Logen Familien bilden und dass der Distrikt eine grosse Gemeinschaft von Freunden darstellt.

In einer solchen Gemeinschaft muss die werktätige Hilfe unter den Brüdern vollen Erfolg haben, denn Freundschaft und Brüderlichkeit werden bestimmend sein für alle Handlungen der Brüder und wenn es auch Ausnahmen geben wird, so werden solche zu den Seltenheiten zählen, weil die Kontrolle der Brüder untereinander jede andere Einstellung zueinander perhorreszieren und unmöglich machen werden. Als wir noch an die Beständigkeit der bürgerlichen Existenz glaubten und nicht ahnten, welchen Umwälzungen unsere staatliche und wirtschaftliche Existenz ausgesetzt werden könnte, durften wir uns erlauben nur an das Wohl der Gesamtheit zu denken. Jetzt aber, da die von Deutschland ausgehende Hasspropaganda in unserer Mitte furchtbare Verheerungen anzurichten droht, dürfen wir auch vom Gesichtspunkte der gesamten Organisation, deren Bestand uns am Herzen liegt, diese Erscheinungen nicht unbeachtet lassen, vielmehr müssten wir ohne Vernachlässigung sozialer Hilfetätigkeit für die breiten Massen des jüdischen Volkes, um das Wohl unserer Brüder besorgt sein.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Die Zusammenarbeit der Logen des Distriktes streben wir nicht nur um Interesse und pulsierendes Leben in die Logen zu bringen, sondern auch um die richtige Atmosphäre für die werktätige Hilfe unter den Brüdern zu schaffen.

Ich weiss sehr wohl, dass die Durchführung einer solchen Aktion viel Zeit und guten Willens bedarf und deswegen geht es jetzt darum, Helfer zu gewinnen, welche gleich mir alles zu tun bereit sind, um die Zusammenarbeit der Logen des Distriktes zu fördern, welche bereit sind mit jugendlichem Eifer für diese Idee zu werben, sie fortzupflanzen von Bruder zu Bruder und die Ideenwelt der Brüder mit diesen Gedankengängen zu erfüllen. Selbstverständlich erfordert eine solche Aktion Zeit, Geduld und Ausdauer und damit müssen wir bei Bewältigung der Schwierigkeiten, die sich uns entgegenstellen werden, rechnen. Die Durchführung dieser Aktion erfordert eine Arbeit, die in den einzelnen Logen geleistet werden muss, bis die Stimmung für die werktätige Hilfe reif geworden ist.

So hoffe ich mit Ausdauer und Hingebung alle Schwierigkeiten zu überwinden und zu dem von uns allen ersehnten Ziele zu gelangen.

Az újabb német antiszemitizmus okai

A kampósskereszt uralma belülről sem egészen töretlen. Nemesak a csalódott munkástömegek, nemesak a szabotáló és gunyolódó felsőbb körök átkozzák és kritizálják az új rendet, hanem e rendszer mértéketlen propagandája és fölöttébb csekély aktivitása láttán maga az egyetlen, hatalmas birodalmi párt, a nemzetiszocialisták párja sem egységes. Odabent az országban természetesen hallgatásra vannak kárhóztatva, de annál serényebb földalatti munkát végeznek azokkal a propaganda-eszközökkel, amiket külföldről csempésznek Németországba.

Nagyon figyelemreméltó, sőt szenzációs ez a propaganda.

Kilenc évvel ezelőtt a kampósskeresztes mozgalom egyik teoretikusa, dr. Otto Strasser „Die deutsche Revolution” címmel lapot adott ki, amelyben a nemzeti szocializmus gazdasági programját igyekezett tetszetőssé tenni a tömegek előtt. Strasser bizonyára komolyan akarta végrehajtani a programját és éppen ezért, amikor erre már sor került volna, kilökték, sőt emigrációba kényszerítették.

Prágai emigrációjában dr. Strasser újra megjelenteti lapját, amelynek legújabb számában a gondolkodók okulására és az elbódítottak fölvilágosítására írja az alábbiakat: *ersity Library Cluj*

„Ami a „hitlerájt” olyan utálatossá teszi a forradalmár előtt, az ennek a rendszernek ostoba nyárspolgársága. Ami minden tisztességes ember előtt gyűlöltté teszi, az viszont ennek a rendszernek elvetemült hazugsága.

Dr. Goebbels birodalmi propagandaminiszter legutóbbi beszédében a két tulajdonság mintakollekcióját minden színárnyalatban megtaláljuk. Ez uttal a legelvetemültebb eszközzel, a zsidóheccelődéssel pimaskodott. Goebbels ur ezáltal azt reméli ugyanis, hogy a német nép általános elégületlenségét sikerül egy hamis cél felé elkanyarítani.

Anélkül, hogy ma a zsidókérdés problémáját felgöngyölítsenék, mint forradalmi nemzeti szocialisták a legélesebben visszautasítjuk azt a kísérletet, amivel félre akarják vezetni a német népet. Mindenekelőtt azt kérdezzük dr. Goebbels urtól, (ugyanugy Darré urtól, aki Breslauban hasonló svindlivel próbálkozott), vajjon Németországban kik uralkodnak: a zsidók, vagy Hitler és a hitleri párt?! Ha Goebbels, vagy Hitler és pártja uralkodnak, akik minden héten háromszor nyilvánosan ünnepeztetik magukat, hogyan történhetik mégis, hogy a zsidók okai a mai rendszer csőd felé való zuhanásának?

A valóság az, hogy a hatóságilag rögtönzött zsidóheccsek nem egyebek ostoba és hazug elhárító manővernél, amelynek segítségével el akarják tussolni a kapitalizmus és az azt támogató hitlerrendszer bűneit. Nem a zsidók, hanem a kapitalista rendszer fönmaradása által —

persze a hiérrendszer árulása és tehetetlensége révén — válik lehetővé a német nép nyomorának fokozása. A mi jelszavunk azonban nem az, hogy: „Vesszen a zsidó“, hanem: „Épüljön fel a német szocializmus!“

A kampószerkesztesek táborából hallatszanak ezek a szavak. Egyelőre persze a külföldről.

Egyelőre.

A dolgok ugyanis odafejlődnek, vagy fajulnak, hogy nem telik bele sok idő és a német birodalomban is hallhatók lesznek az ilyen igazságok.

Szabó Imre tv.

Megalakult Clujon a „Pharos“ zsidó írók könyvkiadóvállalata

Az erdélyi zsidó kultúra egy új és igen jelentős tényezőjének megszületéséről adhatunk örömmel számot.

Erdély néhány zsidó írója elhatározta, hogy „Pharos“ néven könyvkiadóvállalatot létesít, s elsősorban olyan írásműveket hoz a nagyközönség elé, melyek a mai erdélyi és magyarországi könyvkiadói viszonyok között különben nem találhnának fórumot.

A németországi kulturkatasztrófa árnyéka nem csak az otthonmaradt, vagy emigrációba kényszerült zsidó írókra és művészekre nehezedik rá teljes súlyával, hanem a világ négy táján elszórt, más népek körében élő zsidó írókra és olvasóközönségeire is.

Vigasztaló ezért megállapítani, hogy minden népi és kulturasszimilációs törekvések kétes esélyein túl is van egy szféra, a zsidó szellemiség világa, mely a katasztrófák közepette is állandó erőforrás a zsidóság számára, s ezt bizonyítja, hogy a zsidó író, írjon bármilyen nyelven, alkosson bármely nép számára: a történelmi zsidó lélek színeit, törekvéseit és természetét sugározza ki alkotásaiban.

A német katasztrófa előtt is tudtuk ezt, illetve tudták azok a nemzsidó esztétikusok és kritikusok, akik állandóan hangoztatták a zsidó író zsidó voltát, annak ellenére, hogy a zsidó írók többsége — anyanyelve szerint — angol, francia, magyar, orosz vagy német írónak tartotta magát.

Nagy és megrázó változások kényszerítették arra bennünket, hogy felismerjük, nemcsak gazdasági és politikai vonatkozásban kerültünk kisebbségi helyzetbe, hanem szellemiekben is.

Kisebbségi helyzetünk felismerése még idejekorán megadta a lehetőséget arra, hogy az erdélyi zsidóság öntudatos része levonja ennek konzekvenciáit. A zsidóság politikai szervezetei nagyjában kiépültek. Ezzel szemben szellemi életének kényszerű és önkéntes különállása eddig főleg csak önálló sajtójának tükrében verődött vissza.

Ez a tény készítette Erdély néhány zsidó íróját, hogy életre hívja az első erdélyi önálló zsidó könyvkiadóvállalatot, a „Pharost“-t.

Zsidó öntudattal, de a legmagasabbrendű humanista, szempontoknak hódolva, akarják megteremtetni ezt a kulturtényezőt. Ezek az írók

nagyon jól tudják, hogy a feladat, melyre vállalkoztak, nehéz, mint minden olyan munka, mely áldozatra épül és áldozatot kíván.

A „Pharos” célja nem kiadó haszon keresés, hanem magasztos kultúrel, Erdély haladó gondolkodású zsidó olvasóközönségének s főleg a zsidó ifjúságnak olyan könyveket adni a kezébe, melyek a zsidó lélek, a zsidó szellem és a zsidó valóság képét a legművészbib eszközzel adják vissza és amelyek a zsidó kultúrszféra zártágán túl az egyetemes emberi lélek világát ferdítés és megalkuvás nélkül tárják fel. A „Pharos” olyan könyvek kiadására vállalkozott, melyek a zsidó ifjúság szellemi nevelését, az antiszemitizmus kérdésében való tisztánlátását, lelki beállitottságának helyes irányba való terelését a legteljesebb mértékben fogják elősegíteni. Olyan könyvek kiadását vette fel programjába, melyek olvasása a szellemi élet értékeinek gyarapítását jelenti, s ezért eredeti műveken kívül a mai román és külföldi irodalom olyan remekeinek fordítását is közreadja, melyek a haladó szellemű zsidóság előtt éppen zsidó szempontok miatt sem maradhatnak ismeretlenek.

A szépirodalom, társadalom-tudomány, közgazdaság, történelem, bölcseészet, természettudomány gazdag témaköréből kerülnek ki ezek a könyvek, szép kiállításban, olcsó áron, de kizárólag a „Pharos” előfizetői részére, mert könyvvarusi forgalomba nem fognak kerülni. A vállalat így a zsidó könyv barátait gyűjti szorosan maga köré.

Remélhető, hogy az erdélyi páholyok összes testvérei, szívvel és megértéssel támogatják zsidó íróknak ezt az új könyvkiadóvállalatát, igaz ügyét a kultúrának és a haladásnak.

Dr. Ligeti Sándor tv.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A fajörület ellen

A manitobai (Kanada) tartományi országgyűlés egy javaslatot fogadott el a rágalmazási törvény függelékeként, amely bárkinek jogot ad arra, hogy a faja, vagy vallása ellen a nyilvánosság előtt elkövetett és terjesztett rágalmazó vádak szerzője ellen a rágalmazási törvény alapján feljelentéssel élhessen. A tartományi országgyűlésnek ez a határozata különösen az által válik nagyjelentőségűvé, mert ez az első intézkedés Kanadában az antiszemitizmus ellen.

New-York állam szenátusa is két oly törvénytervezetet fogadott el, amelyek elsősorban az antiszemita propaganda ellen irányulnak és amelyek szerint valamely népesoport elleni megvetésre, gyűlöletre, vagy kigunyolásra irányuló faji, vallási, vagy a bőr színe miatt nyilvános izgatás büntetőjogilag üldözendő. A törvénytervezetek a szenátus általi elfogadás után az alsóházhoz tétettek át további tárgyalás céljából.

Május elején a második hollandiai kamara nagy többséggel elfogadta a Schaik katolikus miniszter által beterveztett és megindokolt törvényjavaslatot, amely szerint a lakosság bizonyos részei elleni gyűlölködésre való izgatás szigorúan büntetendő. Van Schaik miniszter az

állam érdekei szempontjából kihangsúlyozta annak a szükségességét, hogy a zsidóság ellen uszító brosurák terjesztése és beszédek tartása megakadályozzassék és rámutatott arra, hogy különösen az utóbbi évben nagy mértékben szaporodott az antiszemita irodalom Hollandiában.

A „Schwedisches Tagblatt“ 1934.máj. 24-i számában „Tudományos felelősség“ cím alatt egy hosszabb cikk jelent meg, amely rámutat annak a veszélyére, ha a fajkutatás állítólagos tudományos eredményeit politikai célokra használják fel. A következőket idézzük a cikkből: „Egy kötelesség hárul a tudományra, amelynek teljesítése nem is ütközik akadályba. Az összes tudományok képviselőinek, akiknek tudományága a faji kérdéssel kapcsolatban van, egyesülniük kell azon törekvésben, hogy mihelyt lehetségessé válik, autoritativ és tiszta kiséreleteket végezzenek mindazon főbb kérdésekben, amelyek most égetően aktuálisak ugy a faji elmélettel, mint a következő nemzedékekkel szembeni felelősségérzettel kapcsolatban. Ily körülmények között öröndetes, hogy már történt is egy kezdeményezés. Egy londoni távirat arról számol be, hogy néhány angol, ezen a téren vezető szerepet betöltő intézet már meg is tette az előkészítő intézkedéseket egy internacionális, minden tekintetben pártatlan, tisztán tudományos kutató munkára. Ezt az intézkedést bizonyára mindenütt örömmel fogják fogadni, de sehol sem fogják nagyobb lelkesedéssel üdvözölni, mint Svédországban.“

Lilien - hatvan éves

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lilien — egyike a legnagyobb zsidó nemzeti festőknek — ma hatvan éves volna, ha élne. A legujabbak közé tartozik, nem mintha nem lenne a mai képzőművészet reprezentánsai között nála jelentősebb zsidó származású festő. De Lilien „nemzeti“ alapon áll, mint festő a zsidó nemzeti eszmék hordozója volt. Efraim Mose Lilien 1874-ben született Drohobieban, Galiciában. Szegény sorsból vergődött fel, csak a legnagyobb nehézségek mellett tudott bejutni a krakkói festőiskolába, ahol Matejko ismert lengyel történeti festő keze alá került. Lilien pályadíjat nyer, amelynek segítségével Bécsbe mehetett tanulmányait folytatni. Bécsből csakhamar átmegy Münchenbe, néhány rajzot küld be a Jugendnek, amely még kezdő folyóirat volt. Münchenből Berlinbe megy, itt megismerkedik a feltörekvő fiatal írókkal, Stefan Zweiggel, aki később életrajz írója lesz és Börris von Münchhausennel. Lilien ez utóbbinak híres balladás könyvét megillusztrálja és ő maga is széles körben ismertté válik. Berlini tartózkodása alatt aktív zionistává, a kongresszus delegátusává lett. Buberrel és Feiwellel együtt létrehozza a Jüdischer Verlag-ot, amelynek első kiadványa a Jüdisches Almanach, a modern zsidó művészi teremtés keresztmetszetét adja. Az almanach foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy van-e zsidó művészet? Szemben azzal az érvel, hogy a tizparancsolat második pontja megtiltja a zsidóknak a művészet gyakorlását, Lilien ellenveti, hogy már a bibliai időkben is voltak zsidó művészek, különben ez a tilalom nem is jöhetett volna létre.

A „Juda“ című könyv modorában születik meg később a „Geitó

dalai", Morris Rosenfeldtől. Lilién művészi és talán emberi életében is akkor következik be lényeges változás, amikor sikerül neki végre az imádott Palesztinát megismerni. A Bezalet társaság küldi ki Boris Schatzcal együtt 1905-ben Jeruzsálembe, hogy ott képzőművészeti iskolát alapítsanak. Palesztinai útja óta Lilién угьszólván kizárólag zsidó témákkal foglalkozott. Tervbe vette illusztrált biblia kiadását, a tíz kötetre tervezett monumentális munkából azonban 1924-ben bekövetkezett tragikus haláláig csak három kötet készült el. Nagy kedvvel művelte a rézkarcot, e nembn 1907–1924 között mintegy kétszázötvenet készített el.

Lilién háromszor volt Palesztinában és minden egyes alkalommal gazdagon megtermékenyülve érkezett vissza. A világháború idején is künn volt és megcsinálta a palesztinai Haláltánc-sorozatot, amely azonban korán bekövetkezett halála miatt már nem jelenhetett meg.

FENYŐ MIKSA: HITLER. (A Nyugat kiadása.) A mindennapi kritika józan és objektív írásnak könyvelte el Fenyő Miksa Hitler-tanulmányát. Megdicsérték mértéktartó érvelését, gondos felépítését, óvatos következtetéseit. Pedig mindez látszat: gondosság, mértéktartás, józanság — ezek mind megvannak Fenyő essayjében. Minden érvet figyelmesen latolgat jobbra és balra, nem intézi el a hitlerizmust könnyedén, nem ítéli el fölényes 19. századbeli megokolással, nem tartja egyszerűen csak humbugnak, népőrületnek, merő demagógiának, megállapítja, — hogy a német nép millióit, mozgatta meg és ezzel a ténnyel nem lehet vitatkozni. Másfelől nem is tud és nem is akar lelkesedni érte, nincs kedve behódolni politikai divatnak, mentes tud maradni a ma uralkodó lelki járványoktól és nem tesz engedményeket a horogkeresztnek. De végeredményben ez az objektivitás is csak látszat. Fenyő stílusa vezet felre az olvasót és bírálót.

A logikus, csaknem franciásan világos stílus, amely higgadtan, egyszerűen, póztalanul tárja fel a dolgokat.

De van objektivitás — és talán ez a legértékesebb fajtája — amely sokkal inkább belső fegyelem, mint született lelki habitus.

Van józanság, amely csak a természetes és egészséges indulatosság takarója. Ilyen a Fenyő Miksa józansága is. Hitler-tanulmánya a stílus egyszerű objektivitásán és az anyag „tálalásának” pártatlanságán túl csupán szenvedélyesség, csupán lüktető indulat, érzés, kimondatlan, de annál keményebb állásfoglalás. Megállapítja és az ilyen megállapításhoz bizonyosfokú igazságtevő bátorság kell, legalább is a Fenyő Miksa-típusu emberek számára, leírja, hogy „tagadhatatlan, a nemzeti szocializmusban komoly szociális elemek vannak; hiba volna azt hinni, — amit gyakran szemére vetnek — hogy Hitler a porosz junkernek és a rajnai nagybirtoknak exponense.” De ugyanekkor olyan bírálati szempontot keres, ahonnan történelmi távlat hiányában is, a hitleri mozgalom teljes menetének dokumentálhatatlansága ellenére, eredményt és gyakorlati következtetést érhet el. Ez a szempont árulja el Fenyő izzó, titkolt szenvedélyességét: „A magyarság ügyéről, a magyar jövő alakulásáról van itten szó.” A hitlerizmusban a szerző végeredményben pángermán mozgalmat lát, amelyik háborús veszedelmei fenyegeti Európát. Magyarországnak óvakodnia kell ennek a pángermán

mozgalomnak a hullámverésétől is, de még súlyosabb a helyzetünk egy európai konflagráció esetén. „Isten óvja Magyarországot, hogy Európa, Németország ellen való felvonulása esetén, még egyszer Németország oldalán találja” — írja tanulmánya végén. Fenyő bizonyos abban, hogy ez a pángermán politika, amennyiben megtartja kezdeti gyorsulását és lendítő erejét, egész Európát Németország ellenében sokakoztatná.

Kár, hogy éppen a gazdaság-politikai részeket Fenyő Miksa

kissé rövidre fogta. Tanulmányának módszerét és műfaját amúgy is igen nehéz meghatározni. Nem közgazdasági, nem szociológiai tanulmány, nem tömeglélektani, nem is történelmi leírása a horogkeresztes mozgalomnak. Mind-egyikből valami. De mégse lehetne aktuális pamfletnek nevezni. A politikai röpiratok színvonalán föltűnő hangjának tisztasága, Figyelmeztetés ez a könyv és bátorítás a haladás hívei számára. És ma erre inkább szükség van, mint bármikor.

KÜLFOLDI BB-ÉLET

AUSZTRIA

Május 12-én és 13-án tartották meg az ausztriai BB-páholyok ez évi disztrikt-közgyűlésüket. Dr. Ludwig Braun egyet. tanár nagyznök tv. jelentése áttekintést ad az osztrák disztriktnek az utóbbi két év alatti teljesítményeiről és törekvéseiről. A jelentésben kiemeli a nagyznök tv., hogy a nagy anyagi követelményeknek csak úgy lesz képes a disztrikt megfelelni, ha a tagok számát céltudatosan gyarapítják a páholyok. Ennek természetesen az erkölcsi és szellemi nivó szigorú megőrzése mellett kell történnie. A jelentés elismeréssel adózik Klemperer nagyznök tv-nek, aki számos tv-nek teremtet megélhetési lehetőséget. Klemperer nagyznök tv. továbbfolytatja irányu tevékenységét. — Az érd. „Wahrheit” páholy növényszervezetének eredményes munkássága arra indította Lichtenstein exelnök tv-t,

hogy a „Wien” páholy növényszervezetét is megalapítsa. Prof. Braun nagyznök tv. a következő szavakkal zárta jelentését: „Gondterhes időkben élünk. A régi zsidógyűlölet ismét fellángol és olyan formákat ölt, amelyekre nem is gondoltunk, amelyek lesújtanak bennünket, amelyek egy új gettóba akarnak bennünket visszaszorítani. Már elfelejtették, hogy a világháboruban zsidó vér is folyt, elfelejtették, hogy a zsidó családok ezrei kerültek a tönk szélére, elfelejtették, hogy mily nagy volt a zsidók hozzájárulása országuk dicsőségének gyarapításához. De nem szabad a kedvünket elveszítenünk. A Rend sokkal inkább, mint valaha az a hely kell, hogy legyen, ahol a tv-ek felül-emelkedhetnek a külvilág szorongatásain, a békének, az egységnek, a jótékonyásra, testvérszeretetre és egyetértésre való egyesülésnek a helye.”

Alexander Hecht nagytitkár tv. magas korára való tekintettel visszalépett tisztségétől. Disznagytitkári minőségben fog a disztrikt vezetőségében szavazati joggal továbbra is helyet foglalni. Utódául Karl Klemperer tv. választották meg.

Miklós köztársasági elnök Prof. Dr. David Herzog tv. a köztársaság körüli érdemeiért magas kitüntetésben részesítette.

NÉMETORSZAG

A német nagypáholy a nemrégiben elhunyt Dr. Hugó Kuznitsky disznagyaltnök tv. és Dr. Alfred Goldschmidt nagytitkár tv. emlékére Rendünk eme két kiválóságának fényképeivel ellátott emlékfüzetet adott ki. Az emlékfüzet méltatásokat és ismertetőseket tartalmaz az elhunytakról és a Rendszerben kifejtett működésükről. Különösen Dr. Alfred Goldschmidt tv. egyénisége domborodik ki megkapó hűséggel ezekben a cikkeken, így elsősorban a Dr. Leo Bäck nagyaltnök tv. írásában. Különböző emberek, férfiak és nők különböző oldalakról igyekeznek megvilágítani ezt az egyéniséget és éppen ezért juttatják kifejezésre annak belső gazdagságát. Csak mély meghatottsággal lehet olvasni azt a cikket, amelyet fia, Fritz Goldschmidt tv. szentel atyja emlékezetének.

A Dr. Goldschmidt nagytitkár tv. elhunyt 6. szünetelő német disztrikt-szemle Daniel Bernstein ur személyében oly szerkesztőt talált, aki a törvényes előírásoknak megfelel és így a szemle ismét rendszeresen fog megjelenni.

LENGYELORSZAG

Nemrégiben ünnepelte Prof. Moses Schorr főbbi exelnök tv. 60. születésnapját. Egy a varsói zsidóság minden rétegéből alaki-

tott bizottság készítette elő a jubileumi ünnepséget. Prof. Schorr exelnök tv. Lembergben született, 1910-ben a szemita nyelvek magántanára lett, 1923-ban Varsó főbbijává választották és 1926-ban a varsói egyetem szemita filológiájának tanszékére hívták meg. 1928 óta rektora a varsói judaisztikus tudományok intézetének.

SVAJC

A zürichi Augustin-Keller-páholy nemrégiben ünnepelte fenállásának 25. évfordulóját. A jubileum alkalmából emlékfüzetet adott ki a páholy.

FRANCIAORSZAG

A „France” nevű párisi páholy nagy társas összejövetelt rendezett, amelyen a Párisba emigrált külföldi tv-ek is, számszerint mintegy hatvanan, résztvettek. Ezek a tv-ek valószínűleg be is lépnek rövidesen a „France” páholyba.

JUGOSZLAVIA

A lendületes fejlődésben levő jugoszláviai BB-élet nemrégiben új páhollyal gyarapodott. Az új páholyt Eszéken alapították „Menorah” néven.

ANGLIA

Az angliai nagypáholy, mint az európai munkaközösség jelenlegi ügyvezetője, az ősz folyamán értekezletre szándékozik összehívni az európai MK-hez tartozó disztrikteteket és önálló páholyokat.

PALESZTINA

A palesztinai páholyok David Yellin nagyaltnök tv. elnöklété

alatt Tel-Avivban tartották meg ezévi konferenciájukat, amelyen tíz külföldi állam páholyainak delegátusai is résztvettek. A tárgysorozaton többek között egy következő című referátum is szerepelt: „Palesztína fejlődése az utóbbi 50 évben és a BB-Rendnek e fejlődéshez való hozzájárulása.“

AMERIKA

Az amerikai BB-folyóirat áprilisi számában Alfred M. Cohen tv., a Rend elnöke, a 84 éves Masarykról ír cikket, akinek liberális gondolkodását és a zsidóság iránti barátságát méltatja.

A júniusi szám a nővérpáholyoknak van szentelve. Ezt az a körülmény tette aktuálissá, hogy az amerikai nővérpáholyok 25 év óta állanak fenn. Edward E. Grusd tv.-nek egy hosszabb cikkéből kitűnik, hogy az első nővérpáholy 1909-ben San Francisco-ban alakult meg. Ma 100 ilyen páholy van Amerikában tizezren felüli taglétszámmal. A 4. disz-

triktnek külön nővérnagypáholya is van. A nővérpáholyoknak számos önálló működési területük van, így pl. zsidó könyvtárak létesítése, a tanulóifjúság nyaraltatása, diáksegélyezési akciók lebonyolítása, stb.

A newyorki páholyok legutóbbi közös értekezlete alkalmából, amely az Emanu-El templomban zajlott le, 200 új tv-t és 100 új nővért vettek fel. Az értekezleten Albert Cohen tv., a newyorki legfelsőbb bíróság tagja elnökölt.

KINA

A „Shanghai“-páholy nagy nehézségek leküzdése után egy poliklinikát létesített, amely szegénysorsu betegeket részesít ingyenes orvosi kezelésben. A shanghaii „Times“ részletes tudósításban számol be a megnyitó ünnepélyről és elismeréssel adózik a páholy humanitárius teljesítménye iránt. A páholy mindössze öt éve áll fenn.